

**ОПРАЦЮВАННЯ НОТНОГО ТЕКСТУ
ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ФОРТЕПІАННОЇ
ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Методичні настанови

Харків
2019 р.

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Харківський коледж комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ОПРАЦЮВАННЯ НОТНОГО ТЕКСТУ
ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ФОРТЕПІАНОЇ
ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Методичні настанови

Харків
2019 р.

УДК 378.016: 781.24(072)

О60

Укладачі:

В. Л. Олешко – спеціаліст вищої категорії, старший викладач Харківського коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Т. Є. Олешко – спеціаліст вищої категорії Харківського коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Рецензенти:

О. О. Цуранова – кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

В. М. Щепакін – доктор мистецтвознавства, доцент кафедри фортепіано Харківської державної академії культури.

О60 Опрацювання нотного тексту як базовий елемент фортепіанної підготовки студентів мистецьких спеціальностей: метод. рекомендації / укладачі В. Л. Олешко, Т. Є. Олешко; Харківський коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків, 2019. – 95 с.

В методичних рекомендаціях розглядаються форми і методи розвитку навичок опрацювання нотного тексту на заняттях з музично-виконавських дисциплін та під час самостійної роботи студентів. В першому розділі систематизовано теоретичні елементи роботи рад нотним текстом та подано добірку практичних вправ на розвиток окремих елементів професійної підготовки студентів. В другому розділі подано методичні настанови щодо роботи над музичними творами.

Методичні рекомендації призначені для практичних та самостійних занять студентів з дисциплін: «Спеціальний музичний інструмент. Фортепіано», «Додатковий музичний інструмент. Фортепіано», «Акомпанемент». Можуть бути корисними викладачам виконавських дисциплін

УДК 378.016: 781.24(072)

© ХГПА, 2019

© Олешко В. Л., Олешко Т. Є. 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	2
РОЗДІЛ 1. ФОРМИ І МЕТОДИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК	
ОПРАЦЮВАННЯ ФАКТУРИ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ.....	4
1. 1. Робота над розвитком почуття метроритму.....	5
1. 2. Розвиток гармонічного мислення.....	8
1. 3. Робота над розвитком навичок акомпанування лівою рукою у гомофонно-гармонічній музиці.....	10
1. 4. Розвиток навичок опрацювання вокальної партії пісенних творів.....	12
1. 4. 1. Розвиток вокально-інтонаційних навичок.....	13
1. 4. 2. Сольфеджування та спів з листа.....	14
1. 5. Опрацювання фортепіанної партії пісенних творів.....	17
1. 6. Робота над розвитком навичок транспонування.....	18
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ НАСТАНОВИ	
ЩОДО ОПРАЦЮВАННЯ НОТНОГО ТЕКСТУ.....	20
2. 1. Фортепіанні твори.....	20
2. 2. Пісні у викладі для двох рук без окремо виписаної вокальної партії.....	34
2. 3. Пісні у викладі для двох рук з окремо виписаною вокальною партією.....	52
2. 4. Пісні у викладі – вокальна партія з «цифровкою».....	80
ПІСЛЯМОВА.....	94
ЛІТЕРАТУРА.....	95

ПЕРЕДМОВА

Становлення української державності, інтеграція нашої країни в європейське й світове співтовариство, відмова від тоталітарних управлінських методів і побудова громадянського суспільства зумовлюють орієнтацію на особистість, націю, духовно-моральну та інтелектуальну культуру, визначають пріоритетні напрями науки й освіти, серед яких — підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного росту. Сучасні умови суспільного розвитку України потребують переходу вищої школи на нову концепцію підготовки майбутніх фахівців, її постійного вдосконалення, підвищення рівня професіоналізму, компетентності, інтелектуальної культури вчителя. Завдання, визначені національною доктриною розвитку української освіти в ХХІ столітті, передбачають забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної та практичної підготовки фахівців. Саме на реалізацію цих завдань і спрямована методична підготовка майбутнього педагога, зокрема вчителя музичного мистецтва.

В контексті сучасної теорії та методики навчання у закладі вищої освіти розглядається як специфічний, виключно значущий етап в загальному процесі соціалізації особистості. Відбувається переорієнтація системи професійної освіти з підготовки в першу чергу фахівця, а вже потім людської особистості на іншу послідовність: виховання всебічно розвиненої людської особистості, а уже на цій базі — підготовка високопрофесійного фахівця. Зазначені тенденції розвитку вищої освіти обумовлюють актуальну необхідність розробки теорії та методики особистісно орієнтованого освітнього процесу, організації педагогічного сприяння гармонійному особистісному розвитку молоді людини під час навчання у ЗВО.

У практичній діяльності музиканта-піаніста, музичного керівника, вчителя музичного мистецтва дуже часто виникає необхідність прочитати «з листа» певний сольний твір, або пісню, а потім ще одразу транспонувати цю пісню в іншу, більш зручну тональність. Для того, щоб впевнено це робити, музикант має володіти цілим комплексом досить специфічних знань, вмінь та

навичок щодо швидкого та якісного опрацювання нотного тексту. Варто підкреслити, що в сучасних навчальних планах з музично-виконавських дисциплін близько 60% навчальних годин відведено на самостійну роботу студента. Працювати над музичними творами без навичок самостійного опрацювання нотного тексту неможливо.

У методичних рекомендаціях розглянуто основні етапи роботи над базовими елементами опрацювання нотного тексту – читанням з листа і транспонуванням. Необхідно підкреслити, що навчання гри на музичному інструменті – дуже індивідуальний процес. У практичній роботі викладачу слід на кожному занятті добирати особливі методичні прийоми, давати настанови та завдання, які будуть ефективними у роботі з конкретним студентом. Тому в музичній педагогіці дуже важко надавати якісь універсальні методичні рекомендації. У методичних настановах надано загальну схему роботи над розвитком навичок опрацювання нотного тексту.

Метою методичних настанов є систематизація форм і методів роботи щодо розвитку навичок самостійного опрацювання нотного тексту в рамках програмних вимог навчальних дисциплін кафедри фортепіано комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

РОЗДІЛ 1.

ФОРМИ І МЕТОДИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ОПРАЦЮВАННЯ ФАКТУРИ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Роботу над розвитком навичок самостійного опрацювання нотного тексту, безумовно, слід розпочинати на заняттях зі спеціального музичного інструменту, а не акомпанементу. Читання вокально-інструментального твору – справа досить складна і багатопланова. Без навичок роботи над суто інструментальними творами виконати пісню, а тим більше транспонувати її практично неможливо. Отже – вчимося читати інструментальні твори. Для початку потрібно з'ясувати, в чому полягає різниця між літературним і музичним текстами. Більшість людей без проблем опановує літературні тексти, у тому числі й іноземними мовами, а з музичними текстами виникають великі проблеми. 32 букви українського алфавіту легко розшифровуються в літературний текст, а всього 7 нот музичної грамоти важко перетворюються в музичний твір. Музична «граматика» принципово відрізняється від літературної. Справа в тому, що знаки літературного тексту одразу розшифровується в слова, фрази. Алфавіт – це знакова система першого порядку. А в нотній грамоті текст спочатку треба розшифрувати у спеціальні символи – ноти, паузи, знаки артикуляції, динаміки тощо, а потім ці символи матеріалізуються в музичний твір. Це так звана знакова система другого порядку. Більшість студентів досить легко читають ноти на рівні першого порядку, тобто без клавіатури, без сольфеджування, а на рівні другого порядку, де необхідно застосувати навички музичного мислення – починаються проблеми. Тобто робота над навичками опрацювання нотного тексту – це робота над розвитком у студента музичного мислення.

Опрацювання мелодії. Заняття слід розпочинати з читання мелодії з нескладним ритмічним малюнком. Для цього можна застосувати звичайний підручник із сольфеджіо. Рекомендовано гра студента супроводжувати сольфеджуванням. Обов'язково слід грати по черзі і правою, і лівою рукою (на октаву нижче). На початкових етапах аплікатуру має показати і пояснити

№2

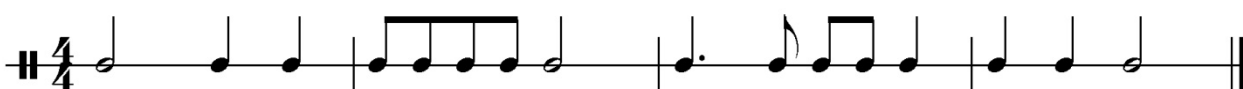
№3

№4

№5

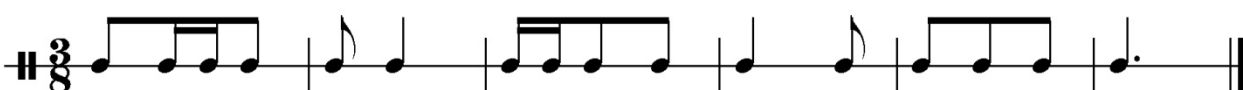
№6

№7

№8

Надано орієнтовні зразки вправ. Кожний викладач може скласти їх сам, зважаючи на підготовку і здібності кожного конкретного студента. На наступних етапах слід ускладнювати завдання, пропонуючи більш складні розміри ($\frac{6}{8}$, $\frac{5}{4}$ тощо) і ритмічні фігури.

№16

№17

№18

№19

№20

На наступному етапі, коли студент стане досить вільно орієнтуватися у складних метроритмічних вправах, їх можна почати поєднувати з мелодичними вправами. Головною вимогою при доборі вправ є відповідність рівня складності завдання з реальними можливостями конкретного студента.

1. 2. Розвиток гармонічного мислення

Коли студент почне вільно читати мелодію і метроритм, слід почати працювати над розвитком гармонічного мислення. Взагалі, добре розвинене відчуття гармонії – це основна риса професійного піаніста, те що відрізняє його від музикантів, які грають на струнних, духових інструментах, а також співаків.

Без вільної орієнтації у гармонічній мові твору якісно грати на фортепіано практично неможливо.

Основа гармонічного мислення – почуття ладотональності. Воно від природи розвинене у людей з абсолютним слухом. Такі люди завжди чують незнайому музику назвами нот, тобто одразу чують тональність. «Абсолютники» як правило, легко читають з аркушу та транспонують. Слід зазначити, що більшість студентів мають так званій відносний музичний слух. Вони можуть відчутти тональність тільки під час власних музичних занять. Коли, здебільшого, перед студентом ставляться зовсім інші завдання. Вихованню ладотонального почуття при роботі зі студентами, які мають відносний слух, слід приділяти окрему увагу. Це доречно робити на поточному навчальному матеріалі. Треба аналізувати зі студентом спочатку ладотональний, а потім і гармонічний план творів, які вивчаються на заняттях. Слід навчити студента відчувати тональні відхилення, гармонічні засоби ладових перетворень. У подальшому ладогармонічний аналіз твору слід задавати, як самостійну роботу, використовуючи непрограмний матеріал. При доборі матеріалу для завдань, безумовно, треба спиратися на рівень підготовки та здібностей студента. При недостатній музичній підготовці корисно давати для аналізу фрагменти ранньокласичних сонат Гайдна, Моцарта, Бортнянського, Клементі, дитячі твори композиторів-романтиків (Дитячий альбом П. Чайковського, Альбом для юнацтва Р. Шумана). Добре підготовленим студентам можна запропонувати фрагмент однієї з останніх сонат Л. Бетховена (№ 28 – 32), більш складний романтичний твір. Корисним для розвитку гармонічного мислення є тонально-гармонічний аналіз творів Ф. Шопена. Класик польської музики в своїй ладо-гармонічній мові значно випередив свій час. Аналіз його сміливих модуляцій, нешаблонних альтерованих гармоній дуже допомагає розвитку ладо-гармонійного мислення. Взагалі добір завдань для ладо-гармонічного аналізу, як і будь-якого завдання у фортепіанній педагогіці – справа дуже тонка і індивідуальна. Для досягнення позитивного результату викладачу слід досконало знати можливості студента.

1. 3. Робота над розвитком навичок акомпанування лівою рукою у гомофонно-гармонічній музиці

Коли студент почне вільно орієнтуватися в ладово-гармонічній структурі музичного твору, ці знання треба переводити в практичну площину. У гомофонно-гармонічній музиці (а саме таку музику здебільшого доводиться виконувати викладачам музичного мистецтва і музичним керівникам) ладово-гармонічне навантаження, як правило, несе партія лівої руки, тобто акомпанемент. На тому етапі, коли студент може впевнено читати мелодію у досить складному метроритмі, вільно орієнтується у ладово-гармонічній побудові музичних творів, необхідно почати вчити його читати власне акомпанемент. Нижче наведено декілька навчально-методичних вправ на основні фактурні формули акомпанементу, які історично склались у гомофонно-гармонічній музиці. Звичайно, кожний викладач може розширити і доповнити ці вправи на свій розсуд.

Основні фактурні формули акомпанементу

№1

№2

№3

№4

№5

№6

Вправи наведені у тональностях до мажор і ля мінор. Грати їх слід і в інших тональностях.

У цьому та попередніх розділах схематично розглянуто форми і методи роботи над основними елементами слухових уявлень студента для розвитку навичок опрацювання нотного тексту на заняттях зі спеціального музичного інструменту. Процес навчання гри на музичному інструменті взагалі дуже важко заздалегідь розписати і розкласти по полицях. Підсумовуючи вище сказане, слід підкреслити, що ніхто не пропонує сьогодні займатися мелодією, завтра – метроритмом, післязавтра – ладотональністю, потім, коли засвоєно все по частинах, переходити до практичного читання музичних творів. Все

залежить від здібностей і підготовки кожного конкретного студента. Практичну роботу над навичками самостійного опрацювання нотного тексту треба починати з першого заняття. Студентам без музичної освіти можна рекомендувати твір з першого розділу «Фортепіанної гри» під редакцією Ніколаєва – ефект дають тільки реальні завдання. Теорія без практики мертва, як і практика без теорії (зразки творів для практичних занять разом з методичними особливостями роботи над ними подано в розділі 2. 1.).

1. 4. Розвиток навичок опрацювання вокальної партії пісенних творів

Роботу над навичками опрацювання нотного тексту на заняттях з дисципліни «Акомпанемент» слід починати тоді, коли студент вже вміє впевнено читати інструментальні твори. При читанні вокально-інструментальних творів задача ускладнюється: студент повинен одночасно грати партію акомпанементу і співати. Для того, щоб цьому навчитись, слід спочатку оволодіти навичками читання вокальної партії окремо. Практика свідчить, що навіть студенти, які мають початкову музичну освіту, зазвичай не можуть одразу, без допомоги фортепіано проспівати вокальну партію. Для виправлення цього недоліку викладачу слід застосувати міжпредметні зв'язки та включити в структуру занять з акомпанементу елементи такої навчальної дисципліни, як сольфеджіо.

Базовою складовою занять сольфеджіо є вокально-інтонаційні вправи. Вони допомагають розвитку музичного слуху (ладового, гармонічного, внутрішнього), практичних навичок співу з листа, сприяють роботі над навичками запису мелодії, аналізуванню на слух, зміцнюють міжпредметні зв'язки. Робота над вокально-інтонаційними вправами суттєво впливає на закріплення практичних та теоретичних знань, які студенти отримують на заняттях з музично-теоретичних дисциплін, і доповнюють багаж накопичених внутрішніх і зовнішніх музично-слухових уявлень студентів.

Вокально-інтонаційні вправи слід виконувати на початку заняття. Спів на ранніх етапах навчання слід підтримувати гармонічним супроводом (на

інструменті), далі поступово здійснюється перехід до виконання *a cappella*. Музичним матеріалом для вправ можуть бути як фрагменти з музичної літератури, так і вправи, які викладач складає сам із врахуванням діапазону та вокальних можливостей студента (інколи корисно доручати самому студенту створити, наприклад, послідовність ступенів, інтервалів, акордів тощо). Музична мова вокально-інтонаційних вправ має бути зрозумілою для студента, що допоможе виключити механічність співу.

До вокально-інтонаційних вправ належать вправи, що виконуються у ладі та від звука.

1. 4. 1. Розвиток вокально-інтонаційних навичок

Вправи для засвоєння ладу та його елементів

- спів гам – різновидів мажорних і мінорних гам, їх тетраходів, пентаходів, спів гам від різних ступенів до тоніки;
- спів окремих ступенів – стійких у різноманітній послідовності, нестійких з розв'язаннями та без нього, оспівування стійких ступенів нестійкими і навпаки;
- спів ступеневих зворотів і послідовностей, мелодичних зворотів із характерними інтонаціями різних ладів (можливо у порівнянні);
- спів діатонічних секвенцій по звуках двох-трьох інтервалів або по звуках акорду (акордів);
- спів інтервалів від різних ступенів із розв'язанням та без нього, у одному напрямку (вгору, вниз) або «ланцюжком», одноголосно чи на два голоси; інтервальних зворотів, послідовностей (мелодичних або гармонічних);
- спів акордів, акордових зворотів, послідовностей вгору та вниз у мелодичному й гармонічному виді з розв'язанням та без розв'язання (на старших курсах студенти повинні вміти внутрішнім слухом уявляти собі потрібну для цього тональність);
- спів тризвуків головних ступенів та їх обернень, в тому числі у змінних ладах;

– співставлення однотипних гармонічних зворотів у паралельних й однойменних тональностях тощо.

Вправи від звука

– спів звукорядів, різноманітних тетраходів угору і вниз, мажорних і мінорних пентаходів, видів гам;

– спів інтервалів вгору і вниз, з розв'язанням та без розв'язання;

– спів акордів угору і вниз, з розв'язанням і без розв'язання;

– спів однотипних акордів у порівнянні вгору і вниз (наприклад, чотири види тризвуків або два види секстакордів чи квартсекстакордів), акордів з розв'язанням та без нього тощо.

На молодших курсах рекомендується спів із викладачем, при набутті певних навичок треба переходити до індивідуального виконання. Можливими формами виконання інтонаційних вправ також є спів групами, «ланцюжком», чергування співу вголос і про себе, спів різними голосними звуками, складами, із закритим ротом, із текстом тощо.

На початковому етапі навчання, коли студент ще не опанував навичками самостійного читання метроритму, інтонаційні вправи виконуються за ручними вказівками викладача у вільному ритмі, але в подальшій роботі – в ритмічному оформленні, що надає можливість водночас закріпити метроритмічні навички. В процесі вдосконалення вокально-інтонаційних навичок бажано змінювати штрихи виконання (*legato, non legato, staccato*).

Слід зазначити, що вокально-інтонаційні вправи є допоміжним засобом виховання основних навичок, їх завдання пов'язане з розвитком інтонаційного слуху, який разом з відчуттям ладу і метроритму утворюють мелодичний слух – один з основних різновидів музичного слуху студентів. Тому не слід переоцінювати значення цих вправ і надавати їм багато часу на занятті.

1. 4. 2. Сольфеджування та спів з листа

Сольфеджування є основною формою роботи над навичками опрацювання вокального тексту впродовж усіх років навчання і пов'язується з

розвитком ладового слуху, почуття метроритму, вокально-інтонаційних навичок, оволодінням теоретичними основами музичного мистецтва. Приклади для сольфеджування необхідно попередньо проаналізувати (на перших курсах разом із викладачем, на старших – самостійно): студентам потрібно визначити тональність, проаналізувати структуру мелодії, її темп, розмір, розглянути складні ритмічні та інтонаційні звороти.

При роботі над сольфеджуванням дуже важливим елементом є попередня настройка в тональності. Необхідно вчити студентів самостійно настроюватися від стійкого акорду тональності, або від звуку «ля», взятого на фортепіано чи камертоном, а пізніше почутого за допомогою внутрішнього слуху. Настройку слід проводити між аналізом прикладу для сольфеджування та інтонуванням. Об'єм настройки залежить від ладотональності попередньої форми роботи та може бути: коротким або достатньо об'ємним, конструктивним (спів тетраходів або гам, ступенів стійких або нестійких з розв'язаннями, окремих інтервалів, акордів або їх послідовностей тощо) або художнім (опрацювання окремих зворотів музичного прикладу).

При сольфеджуванні у студентів удосконалюються навички вірного звуковидобування, дихання, фразування, інтонаційна точність, відчуття ладу, розвивається почуття метроритму, вміння зберігати темпові й динамічні особливості твору. Викладач має постійно звертати увагу на поставу студентів під час співу. Обов'язково слід враховувати голосовий діапазон студентів і систематично працювати над його розширенням, при цьому не перевантажувати голосовий апарат. При незручності виконання того чи іншого музичного прикладу викладачу слід навчити студентів переключатись з однієї октави в іншу, більш зручну для їх діапазону. Від студентів слід вимагати чистої, виразної спів по нотах та напам'ять, при цьому уважно слідкувати за дотриманням ритмічної структури.

У процесі виконання прикладів для сольфеджування слід застосовувати спів без супроводу (*a cappella*), але в деяких випадках допускається спів під акомпанемент фортепіано. Для студентів молодших курсів можна

використовувати сольфеджування з гармонічною підтримкою фортепіано за для розвитку функціонально-гармонічного слуху.

Сольфеджування складається з наступних видів завдань: читання з листа, опрацювання нотного тексту на занятті або вдома, вивчення музичного прикладу напам'ять та його подальшого транспонування.

Спів із листа є однією з важливих і складних практичних навичок, що формується поступово, потребує певного слухового досвіду, почуття метроритму, знання нот та правил групування тривалостей, вміння співати без супроводу. Рівень виконання завдань співу з листа залежить від впевненого орієнтування в ладу. Велике значення у практиці сольфеджування має розвиток внутрішнього слуху, який дозволяє студентам уявляти звучання мелодії, вільно орієнтуватися в нотному тексті. Не можна припускати механічного співу від ноти до ноти. Слід навчати студентів охоплювати поглядом певний уривок мелодії дещо наперед, виконувати приклад без зупинок.

Музичні приклади для співу з листа мають бути менш складними, ніж приклади для сольфеджування, що вивчаються вдома чи в класі. Для співу з листа краще добирати приклади із знайомими мелодичними та ритмічними зворотами. На початковому етапі бажано сольфеджувати раніше вивчені на слух мелодії (на першому-другому курсах). Як і при сольфеджуванні, спів з аркушу на початковому етапі навчання слід проводити з викладачем, під супровід фортепіано. На подальших етапах можна переходити до індивідуального виконання.

Роботу над розвитком ансамблевого почуття та гармонічного слуху на прикладі двоголосного сольфеджування з викладачем слід починати якомога раніше, а саме з першого курсу під час розучування нескладних двоголосних прикладів підголоскового складу з переважанням унісонів та співу канонів. Виконання цих вправ допоможе сформувати в студентів початкові навички співу на два голоси. Далі в двоголосний спів слід вводити протилежний та паралельний рух голосів, елементи імітаційної поліфонії тощо. Двоголосні вправи студент може виконувати з викладачем, або самостійно співати один

голос та грати другий. Виховання в студентів здатності фіксувати голосоведіння підготує їх до сприйняття й усвідомлення різноманітної багатоголосної музики.

Дуже важливою є художня цінність та стилістична витриманість музичних прикладів, які обирає викладач для сольфеджування. Це можуть бути зразки зі світової та української музичної літератури (вокальної, інструментальної музики, народної або створеної композиторами), складність яких повинна відповідати рівню програмних вимог.

1. 5. Опрацювання фортепіанної партії пісенних творів

Коли студент оволодіє читанням вокальної партії, в якості наступного етапу роботи слід зайнятися читанням так званої «цифровки», тобто запису акордів за допомогою спеціальних цифрово-літерних символів. Для цього можна використати збірки пісень для гітари та вправи на розвиток навичок акомпанементу з розділу 1. 3. У випадку, коли студент не володіє читанням запису гармонії за допомогою «цифровки», треба ліквідувати цей недолік у його музичній освіті (зразки пісень з цифровкою є в розділі 2. 4.).

У процесі опрацювання нотного тексту пісень у традиційному написанні (два інструментальних рядка і один вокальний) доцільно спочатку запропонувати студенту прочитати тільки акомпанемент, потім проспівати один-два куплети без супроводу. Тільки в разі, якщо ці два елементи виконуються без проблем, можна дати завдання виконати пісню з акомпанементом. Якщо при цьому виникають проблеми, треба полегшити завдання, наприклад, запропонувати студенту проспівати пісню, граючи тільки якоюсь однією рукою. Тільки реальні завдання дають реальний результат (зразки пісень в традиційному написанні подано в розділі 2. 3.).

В якості підготовчого етапу роботи над навичками опрацювання нотного тексту пісенних творів доцільно використовувати пісні в викладі для двох рук без окремо виписаної вокальної партії (зразки таких музичних творів подано в розділі 2.1.).

1. 6. Робота над розвитком навичок транспонування

Вивчення пісенного репертуару навчає студента не тільки розуміти музичну тканину, але й сприймати глибинні основи творчості. Застосування пісенного репертуару, добір простих мелодій на слух, транспонування їх в іншу тональність, гармонізація, вміння добирати нескладний акомпанемент тощо – потребує особливих педагогічних зусиль.

У практичній діяльності викладача музичного мистецтва часто виникає ситуація, коли тональність пісні не збігається з вокальними можливостями виконавців. Слід зіграти в іншій, тобто транспонувати.

Основні види транспонування музичних творів:

- а) письмове перенесення твору (пісні) із однієї тональності в іншу,
- б) транспонування на слух або безпосередньо при грі на інструменті.

Без сумніву, другий спосіб (вид) всебічно розвиває музичні здібності, перший (письмове транспонування) закладає теоретичні основи музичного мислення і є не менш важливим при формування професійних якостей вчителя музичного мистецтва.

Завдання грати не в тій тональності, яка написана в нотах, досить складна і потребує наполегливих систематичних занять. На підготовчому етапі, як правило, важливими стають ініціатива та наполегливість студента. На початковому етапі навчання студент повинен засвоїти, що при всякому транспонуванні змінюється тональність пісні, що, у свою чергу, веде до зміни знаків альтерації, які розуміються системно при оволодінні кварто-квінтовым колом.

Отже, найважливішим завданням у роботі над розвитком навичок транспонування є активізація у студента почуття ладотональності. На заняттях зі спеціального музичного інструменту при роботі над читанням з листа за допомогою ладогармонічного аналізу музичних творів удосконалюється так зване пасивне ладотональне відчуття. Для транспонування цього замало. Слід навчити студента відчувати ладотональність саму по собі, без конкретного музичного твору. Для початку важливо засвоїти нескладні гармонічні вправи,

які треба вміти виконувати в усіх тональностях. Вправи можуть бути орієнтовно такими:

I – IV – II – II7 – K4/6 – Д7 – I.

Починати варто з простої акордової фактури. На наступному етапі використовувати вправи на основні фактурні формули акомпанементу (розділ 1. 3.). Коли студент навчиться впевнено грати одноманітні послідовності, необхідно ускладнити задачу, запропонувавши виконати послідовності із тональними відхиленнями, також у всіх тональностях.

Приблизний зразок такої послідовності для тональності До мажор:

I – IV – Д7 – $\frac{VI=I}{\text{ля мінор}}$ – II7 – III – $\frac{Д7-I}{\text{Соль мажор}}$ – $\frac{IV=I}{\text{До мажор}}$ – II7 – K4/6 – Д7 – I.

Викладач може створити багато інших вправ, керуючись можливостями студента. Коли він почне впевнено себе почувати в модулюючих ладотональних вправах, необхідно розпочати транспонування конкретних творів. Як і в роботі над читанням пісень в оригінальній тональності, з початку студенту слід задати транспонування пісень з «цифровкой». Це дуже корисно для тренування ладо-гармонічного відчуття.

У процесі роботи над піснями у викладі для двох рук з окремо виписаною вокальною партією необхідно зробити ладо-гармонічний аналіз твору, записавши олівцем основні акорди і зміни тональності (якщо такі є). На початкових етапах роботи студенту слід навчитися транспонувати на велику та малу секунду (вверх та вниз). Коли проблеми із транспонуванням на секунду зникнуть, слід почати роботу над транспонуванням на більші інтервали. Обов'язково треба слідкувати, щоб студент весь час відчував лад і гармонію, а не переносити ноти в потрібний бік механічно.

Робота над транспонуванням – справа дуже індивідуальна. У методичних настановах запропоновано лише орієнтовний схематичний план такої роботи. Декому транспонування дається легко, дехто може навчитися тільки транспонуванню вокальної партії без акомпанементу. Основний принцип роботи над розвитком навичок транспонування – не обмежуватися тільки

вправами. З першого заняття треба транспортувати музичні твори – звичайно, адекватно можливостям студента. Зразки творів для практичної роботи разом з методичними особливостями роботи над ними подано в розділах 2. 2., 2. 3., 2. 4.

РОЗДІЛ 2.

МЕТОДИЧНІ НАСТАНОВИ ЩОДО ОПРАЦЮВАННЯ НОТНОГО ТЕКСТУ

2. 1. Фортепіанні твори

ЕТЮД

Помірно О. Гнесіна

The musical score is written for piano in C major, 2/4 time. It consists of 20 measures. The tempo is marked 'Помірно' (Moderato). The composer is O. Gnecina. The score is divided into four systems of two staves each. The first system (measures 1-5) starts with a forte (*f*) dynamic and ends with a piano (*p*) dynamic. The second system (measures 6-11) features a forte (*f*) dynamic. The third system (measures 12-17) features a piano (*p*) dynamic. The fourth system (measures 18-20) features a forte (*f*) dynamic. Fingerings are indicated with numbers 1-5. The piece ends with a double bar line at measure 20.

У процесі роботи треба звернути увагу на артикуляцію – послідовну зміну штрихів *legato* та *staccato*, динаміку. Твір нескладний – партії обох рук викладено в скрипковому ключі, партія акомпанементу досить статична. Певні складнощі має середній розділ, в якому тема проходить у партії лівої руки. Над цим розділом доцільно попрацювати окремо.

П'ЕСА

Помірно Ж. Арман

The musical score is written for piano in 3/4 time, key of D major. It consists of two systems of music. The first system has 6 measures, and the second system has 6 measures. The right hand (RH) plays a melodic line with slurs and fingerings (1, 4, 2, 5, 1, 4, 2, 5). The left hand (LH) plays a bass line with slurs and fingerings (5, 4, 3, 2, 1, 3, 1, 5). Dynamics are marked *mf* and *p*.

Твір має пісенний характер, виконується *legato*. Під час роботи над текстом слід звернути увагу на поліфонічний характер твору – партія лівої руки має досить самостійну музичну лінію. П'еса складається з двох фраз, кожна з яких, в свою чергу містить основний чотиритактовий розділ, який виконується *mezzo forte*, та двотактове закінчення (луна), яке виконується *piano*.

Маленька полька

Весело

Д. Кабалевський

mf

П'єса має досить нетипову фактурну побудову – мелодію викладено в партії лівої руки, а акомпанемент – в партії правої руки. Мелодія виконується *legato*, акомпанемент – *staccato*, у синкопованому ритмі. Опрацювання нотного тексту доцільно починати з виконання окремими руками. Партії обох рук викладено в скрипковому ключі, тому цей твір бажано задавати студентам на початковому етапі навчання.

Менует

Не поспішаючи

І. С. Сперонтес

mf

6

1. 2.

3

У процесі роботи над п'єсою слід звернути увагу на жанр твору – старовинний французький народний танок менует. Доцільно звернути увагу на знаки скорочення нотного запису – репризу, першу та другу вольти. У партії правої руки застосовується зіставлення штрихів *legato* на першу долю та *non legato* на другу та третю долі. Партію лівої руки викладено одноголосно. студентам з добрими музичними здібностями слід задавати цей твір для опрацювання нотного тексту одразу двома руками.

Селянський танок

Помірно Б. Барток

The musical score is written for piano in G major and 3/4 time. It consists of two systems of four measures each. The first system begins with a dynamic marking of *f*. The right hand (treble clef) plays a melody with slurs and accents, while the left hand (bass clef) provides a simple accompaniment of chords and single notes. Fingerings are indicated by numbers 1-5. The second system continues the melody and accompaniment, ending with a final chord in the right hand.

Твір достатньо складний для самостійного опрацювання, його слід задавати студентам з початковою музичною освітою. Мелодію викладено із застосуванням синкопованого ритму, характерного для угорської народної музики. При роботі над текстом твору треба звернути увагу студента на контрастну артикуляцію в мелодії – *legato* та акцентоване *staccato*. Акомпанемент викладено акордовою фактурою, його бажано опрацювати окремо. Додатково при опрацюванні нотного тексту слід звернути увагу студента на знаки артикуляції.

П'ЕСА

Не поспішаючи З. Кодай

mf *p*

Цей твір порівняно нескладний: нема ключових та випадкових знаків альтерації, ритмічна структура мелодії та акомпанементу досить одноманітна. П'еса є корисною для відпрацювання навичок диференціації рук: партія правої руки виконується *mezzo forte* на *legato*, партія лівої руки – *piano* на *non legato*. Студентам без початкової музичної освіти доцільно партію кожної руки відпрацьовувати окремо.

Andante

Уривок з симфонії

Й Гайдн

Не поспішаючи

p

Твір невисокого рівня складності, штрих у більшій частині п'єси *staccato* з незначною кількістю *legato*. На прикладі цього твору студенту доцільно опрацювати основні стилістичні особливості виконання класичної музики – контрастні динаміку та артикуляцію, легкість та прозорість фактури, єдиний темпоритм з мінімальною кількістю агогічних відхилень.

Марш

У темпі маршу

Д. Шостакович

Твір середнього рівня складності, при опрацюванні слід в першу чергу звернути увагу на штрих *staccato* та акценти на перші долі такту. Правильне виконання цих засобів музичної виразності допоможе вірно відтворити жанр твору – марш. П'єсу можна застосовувати на музичних заняттях у закладах дошкільної та загальної середньої освіти.

Менует

Спокійно І. Кригер

Твір має поліфонічну фактуру. Студентам із недостатньо розвиненим поліфонічним мисленням необхідно опрацювати партію кожної руки окремо. При з'єднанні партій обох рук студент буде спроможний слухати кожний голос окремо, буде виконувати п'єсу свідомо, а не механічно. Якщо студент одразу добре чує двоголосну поліфонію – йому слід задати опрацювання цього твору одразу обома руками. У будь якому випадку – підхід до студента повинен бути індивідуальним.

П'ЄСА

Повільно. Дуже виразно

Г. Ф. Телеман

Твір корисно виконувати студентам без початкової музичної освіти. У нотному тексті досить багато складних та незрозумілих для початківців елементів. Це незвичний розмір $\frac{3}{2}$, три діззи при ключі, випадкові знаки альтерації, насичена фактура акомпанементу, який не повинен заглушати мелодію, кантиленна мелодична лінія. П'єса Телемана є дуже корисною для покращення музичної освіченості та розвитку музичного мислення студентів.

Ласкава пісенька

Досить скоро Е. Денисов

В процесі роботи над текстом слід в першу чергу звернути увагу студента на досить складний для початківців розмір $\frac{6}{8}$ та на динамічні відтінки – лише *p* та *pp*. П'єса корисна для відпрацювання у студента навичок відчуття клавіатури на тихій динаміці, балансу партій правої та лівої руки в гомофонно-гармонічній музиці, що є складовими якісного фортепіанного звуку.

Сарабанда

Широко А. Кореллі

Під час опрацювання твору треба звернути увагу студента на контрастну артикуляцію: *legato* в партії правої руки та *non legato* в партії лівої руки. Слід пояснити студенту, що цей технічний прийом був дуже розповсюдженим при грі на старовинних клавійних інструментах – клавесині та клавикорді, які не мали динамічної клавіатури. У роботі над твором студенту слід відпрацювати навичку беззвучної підміни пальців (стик чотирнадцятого та п'ятнадцятого тактів).

Рече та стогне Дніпр широкий

(канон)

Помірно

С. Шевченко

Твір написано в формі канонічної імітації на тему української народної пісні. Студент повинен спочатку навчитися виразно, на *legato*, з точним виконанням динамічних відтінків грати партію правої руки. На другому етапі роботи треба, виконуючи ті ж самі завдання, опрацювати партію лівої руки, звертаючи особливу увагу на відмінності ритмічної структури. На третьому етапі роботи студент повинен освоїти одночасне виконання партій правої та лівої руки, через власний слуховий контроль слідкуючи за виразним виконанням кожної партії з виконанням динамічних відтінків.

Німецький танок

Пожвавлено Й. Гайдн

У процесі роботи над твором слід в першу чергу звернути увагу на партію лівої руки, яка є досить складною. У першому розділі (такти 1 – 8) ліва рука виконує функцію акомпанементу, в цій частині твору студенту необхідно навчитися грати другу та третю долю, одночасно тримаючи бас. Другий розділ твору (з такту 9 до кінця) поліфонічний, зокрема – партія лівої руки має елементи двоголосся. На другому етапі роботи треба опрацювати партію лівої руки, яка має складну артикуляційну побудову (короткі мотиви з чергуванням *legato* та *staccato*). Переходити до опрацювання всього нотного тексту твору слід після якісного засвоєння партій кожної руки окремо.

Подільночка

Українська народна пісня

Обробка І. Берковича

9

2 3 1

5 3 1 3 4 5 4

5 3 1

13

mp

4

1 2 1 5 1 4

1

rit.

2 3 4 1 5

Поліфонічна обробка відомої української народної пісні, яку включено до програми уроків музики в молодших класах ЗЗСО. В першому – восьмому та тринадцятому – шістнадцятому тактах тема проходить у партії правої руки, підголосок – в партії лівої руки. В тринадцятому – шістнадцятому тактах тема переходить у партію лівої руки, відповідно підголосок – у партію правої руки. Твір є дуже корисним для розвитку поліфонічного мислення студентів. Студентам без повної музичної освіти слід на початковому етапі роботи над твором опрацьовувати партію кожної руки окремо. Студенти з повною музичною освітою та добре розвиненим поліфонічним мисленням можуть одразу вивчати твір обома руками.

2. 2. Пісні у викладі для двох рук без окремо виписаної вокальної партії

Пісня про школу

Слова Т. Масенка

Музика М. Дремлюги

Помірно

The musical score is written for two hands on a grand staff. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is common time (C). The tempo is marked 'Помірно' (Moderato). The score consists of two systems. The first system has two measures. The first measure contains the lyrics 'Ма - ма две - рі від - чи - ня,' and the second measure contains 'про - вод - жа до шко - ли,'. The second system also has two measures. The first measure contains the lyrics 'не за - бу - дем цьо - го дня' and the second measure contains 'ми в жит - ті ні - ко - ли!'. Fingerings are indicated by numbers 1-5 above or below notes. A dynamic marking 'mf' is present in the first measure of the first system. The bass line features chords and moving lines with fingerings.

1. Мама двері відчиня,
Проводжа до школи,
Не забудем цього дня
Ми в житті ніколи!

2. А татусь нам говорив,
Як ішли ми в школу:
«Поважайте вчителів,
Слухайтеся у всьому».

3. Не забудем цього дня
Ми в житті ніколи!
Найсвітліший край у нас
Найсвітліші школи.

Пісня з програми для першого класу ЗЗСО. У студентів без початкової музичної освіти можуть виникнути проблеми з опрацюванням партії лівої руки. Таким студентам слід рекомендувати на першому етапі роботи над твором вивчити партію лівої руки окремо. З більш підготовленими студентами рекомендовано проаналізувати тональний план твору, звернувши увагу на відхилення у тональність другого ступеня ре мажору – мі мінор у третьому

такті. Після аналізу тонального плану слід запропонувати студенту транспонувати пісню на велику та малу секунду вверх та вниз.

Ой єсть в лісі калина

Українська народна пісня

Жваво

f Ой єсть в лі - сі ка - ли - на, ой єсть в лі - сі ка - ли - на,
 ка - ли - на, ка - ли - на, ко - ма - ри - ки, дзюб - ри - ки, ка - ли - на.

1. Ой єсть в лісі калина, (Двічі) Калина, калина, Комарики, дзюбрики, калина.	3. Цвіт калини ламала, (Двічі) Ламала, ламала, Комарики, дзюбрики, ламала.
2. Там стояла дівчина, (Двічі) Дівчина, дівчина, Комарики, дзюбрики, дівчина.	4. Та в пучечки в'язала, (Двічі) В'язала, в'язала, Комарики, дзюбрики, в'язала.

Пісня з програми для першого класу ЗЗСО. Слід обов'язково звернути увагу студента на характер твору – жартівливий, грайливий. Акомпанемент досить складний, з елементами поліфонії. Текст пісні на початковому етапі роботи слід опрацювати окремими руками. У студентів без музичної освіти можуть виникнути технічні проблеми в партії правої руки у сьомому такті. Таким студентам слід окремо працювати над цим фрагментом. Вважаючи на

специфіку невідготовленого голосового апарату молодших школярів, пісню рекомендовано транспонувати на малу та велику секунду вниз.

Запросини Діда Мороза

Слова М. Сингаївського

Музика В. Верменича

Помірно

The musical score is written for piano in 3/4 time with a key signature of two sharps (D major). It consists of two systems of staves. The first system contains measures 1-4, and the second system contains measures 5-8. The vocal line is in the treble clef, and the piano accompaniment is in the bass clef. The lyrics are written below the vocal line. Fingerings and dynamics are indicated throughout the score.

Ой Ді - ду - сю наш Мо - ро - зе, ти до нас прий - ди з мо - ро - зом,
швид - ше сту - кай у вік - но, в гості ждем те - бе дав - но.

1. Ой Дідусю наш Морозе,
Ти до нас прийди з морозом,
Швидше стукай у вікно,
В гості ждем тебе давно
2. Розкажи, як у діброві
Сяють зірочки зимові,
Як там білочки малі
Сплять у теплому дуплі.
3. Ой дідусю бородатий,
Ти прийди до нас на свято.
І дарунками в цей час
Почастуй маленьких нас.

Пісня з програми для першого класу ЗЗСО. Фактура нескладна навіть для студентів без початкової музичної освіти. Партію лівої руки рекомендовано застосувати, як технічну вправу для опрацювання навичок вальсового акомпанементу. Треба обов'язково звернути увагу студента на те, що першу долю акомпанементу треба грати глибоко, а другу та третю – легко. Транспонувати пісню рекомендовано на велику та малу секунду вверх та вниз.

Новорічна

Слова Г. Бойка

Музика А. Філіпенка

Весело

З Но-вим ро-ком дру-зів ми ві-та-єм, но-во-річ-ну

піс-ню по-чи-на-єм. Стань-мо друж-но в ко-лі всі, ма-

ля-та, вкруг я-лин-ки бу-дем тан-цю-ва-ти.

1. З Новим роком друзів ми вітаєм
Новорічну пісню починаєм

2. Вся ялинка вогниками сяє,
А гостинці Дід Мороз тримає

Приспів:

Станьмо дружно в коло всі, малята
Круг ялинки будем танцювати.

Пісня з програми для першого класу ЗЗСО. Фактура партії лівої руки досить складна навіть для студентів з початковою музичною освітою. Її слід опрацювати окремо. Для відтворення святкового, грайливого характеру твору ліву руку потрібно грати на *staccato*, праву – на легкому *legato*. При роботі над піснею зі студентами без початкової музичної освіти партію лівої

руки рекомендовано спростити. Транспонувати слід на секунду та терцію вверх та вниз.

Галя по садочку ходила

Українська народна пісня

Не швидко

1. Галя по садочку ходила,
Хусточку біленьку згубила.
Ходить по садочку, блукає,
Хусточку біленьку шукає.

2. «Не журися, Галю-серденько,
Ми знайшли хустинку біленьку
У садочку біля малини,
Під зеленим листом тернини».

Пісня з програми для другого класу ЗЗСО. Одна з найвідоміших українських народних пісень. Партія правої руки не складна навіть для початківців, складніше опрацювати партію лівої руки. При роботі над партією лівої руки велике значення має підбір зручної для студента аплікатури. Транспонувати пісню слід на велику секунду вверх та вниз.

Козак

Українська народна пісня

В темпі маршу

1 Ко - зак па - на не знав зві - ку. він зро - див - ся на сте -

2

3

4

mf

5 1 5 1 5 1

2 2 4

4 пах. Став - ся пта - хом з чо - ло - ві - ка, бо зріс

f

1 2 4

7 3 1 4 1 3 2

в кін - ських стре - ме - нах. Бо зріс в кін - ських стре - ме - нах.

4 1 2

1. Козак пана не знав звіку,
Він родився на степах.
Стався птахом з чоловіка,
Бо зріс в кінських стременах. (Двічі)
2. Коли часом змучив ноги,
Під ведмедем в снігу спав.
Та на кожний крик тривоги
Сотню татар нав'язав. (Двічі)
3. Синє море, темні гущі
Чули голос: гурра-га
Коли рідні діти пущі
Підлітали на врага (Двічі)

Пісня з програми для другого класу ЗЗСО. Характер героїчний, виконується в темпі маршу. Студентам без початкової музичної освіти слід звернути увагу на пунктирний ритм (чверть з крапкою та восьма), який при

точному виконанні допомагає правильно відтворити характер твору. Пісня написана в досить високій теситурі, тому її рекомендовано транспонувати тільки вниз. В залежності від можливостей студента слід транспонувати або тільки на велику секунду, або на велику та малу секунду та терцію.

Нова радість стала

Колядка

Урочисто

Музична партія першого системного з'єднання. Верхня частина (голос) містить мелодію з нотами та літерами під ними: *f* Но-ва ра-дість ста-ла, я-ка не-бу-ва-ла: над вер-те-пом. Нижня частина (фортепіано) містить акорди та ритмічні рисунки. Над мелодією вказані цифри 1, 2, 3, 4, 3, 2, 3, що вказують на ритмічні рисунки. Під фортепіано вказані цифри 1, 2, 5 та 1, 2, 3, 5.

Музична партія другого системного з'єднання. Верхня частина (голос) містить мелодію з нотами та літерами під ними: зві-зда яс-на на весь світ за-сі-я-ла. Нижня частина (фортепіано) містить акорди та ритмічні рисунки. Над мелодією вказані цифри 3, 2, 1, 2, 1, 3, 4, 2, що вказують на ритмічні рисунки. Під фортепіано вказані цифри 2 та 1, 4.

1. Нова радість стала,
Яка не бувала:
Над вертепом зізда ясна
На весь світ засіяла.
2. Де Христос родився,
З Діви воплотився,
Як чоловік, пеленами
Убого повився
3. Пастушки з ягнятком
Перед тим Дитятком
На колінця припадають,
Царя-Бога прославляють.
4. Ой ти, царю, царю,
Небесний владарю,
Даруй літа щасливії
Цього дому господарю.
5. Цього дому господарю
І цій господині
Даруй літа щасливії
Нашій славній Україні!

Пісня з програми для другого класу ЗЗСО. Одна з найвідоміших у світі українських колядок. Партія правої руки має досить складну ритмічну побудову, її рекомендується опрацьовувати окремо. Партія лівої руки

порівняно не складна, але її акордова побудова може бути складною для студентів. Транспонувати, у зв'язку з високою теситурою слід вниз – на секунду або терцію.

Пчїлка

Слова народнї

Музика Я. Степового

Весело

Зум-зум - зум! По - над кві - та - ми шум. Це тут пчі - донь - ки лі - та - ють,

мед для ву - ли - ків зби - ра - ють. Зум - зум - зум! По - над кві - та - ми шум.

1. Зум-зум-зум!

Понад квітами шум.

Це тут пчїлоньки літають

Мед для вуликів збирають.

Зум-зум-зум!

Понад квітами шум.

2. Зум-зум-зум!

Понад квітами шум.

Пчїлки, пчїлки, не скупїться,

З нами медом подїліться.

Зум-зум-зум!

Понад квітами шум.

Пїсня з програми для другого класу ЗЗСО. Певну технїчну складнїсть навїть для студентів з початковою музичною освїтою можуть становити такти 1 – 3 та 9 – 11 в партїї правої руки, якї викладенї подвїйними нотами. Їх обов'язково потрібно виконувати на *legato*. Велике значення має вїрний добїр аплїкатури. Також треба окремо попрацювати над альбертїєвими басами в партїї лївої руки (такти 5 – 9). Ця фактура акомпанементу є дуже розповсюдженою в свїтовїй фортепїаннїй лїтературї, тому розвиток та

закріплення навичок гри альбертієвих басів є дуже важливим для професійного становлення студентів. Транспонувати рекомендовано на секунду та терцію вверх та вниз.

Се наша хата

Українська народна пісня

Легким ходом

1. Маленькі сіни, ясна світлиця,
Всюди чистенько, так як годиться.
Стукає в вікна груша крислата.
Се наша хата. (Двічі)

2. Дубові лави, з ясеня скриня,
Білля ховає в ній господиня.
Вимиті вікна, писана стеля,
Біла постеля. (Двічі)

3. Тройця, Спаситель і Божа Мати,
А там Михайло, опікун хати.
Святий Микола глядить з-під ока
На нас звисока. (Двічі)

4. Немов говорить: «Тіштеся, діти!
Маєте хату, є де сидіти.
За батька-матір Богу моліться
І пильно вчитесь». (Двічі).

Пісня з програми для третього класу ЗЗСО. Фактура нескладна, твір слід рекомендувати для опрацювання студентам без початкової музичної освіти. При роботі над партією правої руки необхідно звернути увагу на пунктирний ритм у сьомому такті та розспів восьмими нотами на першу долю тринадцятого такту. Акомпанемент у більшій частині пісні вальсовий, над ним рекомендовано працювати окремо. Транспонувати рекомендовано на секунду ввєрх та вниз.

Коляда-коляда

Коляда

Помірно

Ко-ля-да, ко-ля-да, дай, ба-бо пи-ро-га! Як не да-си пи-ро-га,

візь-му во-ла за ро-га та ви-ве-ду на мо-ріг, та ви-кру-чу пра-вий ріг.

Коляда, коляда,
дай, бабо, пирога!
Як не даси пирога,
Візьму вола за рога
Та виведу на моріг
Та й викручу правий ріг.

Пісня з програми для третього класу ЗЗСО. Твір являє собою фрагмент української народної колядки – пісні, яка виконувалась на Різдво. Твір не складний, його слід рекомендувати для опрацювання студентам без початкової музичної освіти. При опрацюванні можуть виникнути складності при співі вокальної партії, в мелодичній лінії якої є багато стрибків, зокрема на кварту вниз та на октаву вгору. Стрибки слід співати в одній вокальній позиції. Транспонувати пісню рекомендовано на велику секунду вниз.

Збирай урожай

Слова Т. Волгіної

Музика А. Філіпенка.

Помірно

mf

Ми кор - зи - ноч - ки не - сем, друж - но з піс - не - ю і - дем.

Гей, зби - рай у - ро - жай і на зи - му за - па - сай!

Гей, так, ти зби - рай і на зи - му за - па - сай!

1. Ми корзиночки несем,
Дружно з піснею ідем.
Гей, збирай урожай
І на зиму запасай!
Гей, так, ти збирай
І на зиму запасай!
2. Кукурудзу ми зберем,
Спілих соняхів нарвем,
І горох про запас –
Урожай хороший в нас.
Гей, так, про запас –
Урожай хороший в нас.
3. Ти, пузатий кабачок,
Належав собі бочок,
Не лінуйсь, час не гай
І в корзиночку стрибай!
Гей, так, час не гай
І в корзиночку стрибай!
4. У садок ми їдем свій
На машині грузовій.
Браму нам відчиняй, –
Їде з поля урожай.
Так, так, відчиняй, –
Їде з поля урожай.

Пісня з програми для третього класу ЗЗСО. Рекомендовано до опрацювання студентам з початковою музичною освітою. Більша частина партії правої руки виписана подвійними нотами. При роботі над нею дуже важливим є вірний додбір аплікатури. В партії лівої руки перший – восьмий такти мають велику кількість стрибків. При роботі над партією лівої руки студент повинен відпрацювати в себе одночасне почуття ваги та свободи в руці. В дев'ятому – дванадцятому тактах партія лівої руки має синкопований ритм. Над цим розділом слід попрацювати окремо. Транспонувати рекомердовано на секунду та терцію вверх та вниз.

Верховино, світку ти наш

Українська народна пісня

Поволі

Вер-хо-ви но, світ-ку ти наш! Гей як у те-бе тут ми-ло! Як іг-ри

mf

вод пли-не тут час, сво-бід-но, шум-но, ве-се-ло. Ой не-ма є

Швидше

кра-ю, кра-ю на ту Вер-хо-ви-ну! Ко-би ме-ні тут по-бу-ти

хоч од-ну-го-дм-ну! Ой не-ма-є кра-ю, кра-ю на ту Вер-хо-

ви-ну! Ко-би ме-ні тут по-бу-ти хоч од-ну го-ди-ну!

1. Верховино, світку ти наш!
Гей, як у тебе тут мило!
Як ігри вод, плине тут час,
Свобідно, шумно, весело.

Приспів (двічі):

Ой немає краю, краю
На ту Верховину!
Коби мені тут побути
Хоч одну годину!

2. З верха на верх, а з бору в бір
З легкою в серці думкою,
В чересі кріс, в руках топір,
Буяє легінь тобою.

Приспів (двічі):

Єсть у мене топір, топір,
Ще й кована бляшка
Не боюся того німця,
Ані того ляшка.

3. Ей, що ми там Поділля край!

Нам полонина – Поділля,
А бори – степ, ялиця – май,
А звіра голос – весілля.

Приспів (двічі):

Черемоше, Черемоше,
Бистра твоя вода!
Дівчинонько хорошая,
Гарна твоя врода!

Пісня з програми для третього класу ЗЗСО. Одна з найвідоміших народних пісень Карпатської України. Фактура досить складна і різноманітна, твір рекомендовано для опрацювання студентам з початковою музичною освітою. Особливу увагу слід звернути на ритмічну побудову мелодії першого розділу (такти 1 – 9). Пунктирний ритм, тріолі, заліговані ноти – досвід показує, що такий ритмічний малюнок є складним навіть для добре підготовлених студентів. У другому розділі відбувається зміна розміру – $\frac{2}{4}$ замість $\frac{3}{4}$, пришвидшується темп, насичується фактура – восьмі ноти в акомпанементі, подвійні восьмі ноти та «вставки» шістнадцятими у мелодії. Твір є дуже корисним для розвитку навичок опрацювання нотного тексту. Його рекомендовано транспонувати на секунду та терцію тільки добре підготовленим студентам.

Пан отаман

Українська народна пісня в обробці Ф. Колеси.

Ходом

А наш пан о - та - ман хай нам бу - де здо - ров,
як той бист - рий во - здух по - над Чор - рно - го - ров,
як той бист - рий во - здух по - над Чор - но - го - ров.

1. А наш пан отаман хай нам буде здоров.
Як той бистрий воздух понад Черногоров. (Двічі)
2. А наш пан отаман хай нам буде весел,
Як то бистре море, що корабль несе! (Двічі)
3. А наш пан отаман нехай нам панує,
Як той бистрий орел, що в сонце прямує. (Двічі)

Пісня з програми для четвертого класу ЗЗСО. Потний матеріал нескладний, слід рекомендувати для опрацювання студентам без початкової музичної освіти. Ключових та випадкових знаків нема. Це полегшує розбір

нотного тексту, але ускладнює піаністичні задачі щодо рівного звуковедіння на *legato*. Для роботи над якісним звуковедінням твір доцільно вчити окремими руками. Транспонувати слід на секунду та терцію вверх та вниз.

Коломийка

Слова Г. Бойка

Музика Ю. Рожавської

Рухливо *mf*

Чи бу - ли ви в Ко - ло - ми - ї? - А бу - ли ми, а бу - ли.

Що ж ви ба - чи - ли у міс - ті? - А ін - дич - ка ба - чи - ли. Ой що ж він ро - бив,

чи - гу - ляв? Кур - ли, кур - ли, - сер - див - ся нас ганяв. Ой що ж він ро - бив,

чи гу - ляв? Кур - ли, кур - ли, - сер - див - ся, нас га - няв.

1. – Чи були ви в Коломиї? – А були ми, а були. – Що ж ви бачили у місті? – А індичка бачили. – Ой що ж він робив, чи гуляв? – Курли, курли, – сердився, нас ганяв.	}	Двічі	3. – Ще ж який він, розкажіть? – А все меле, меле він... – А чому він меле, меле? – В дзьобі в нього, мабуть, млин. – Ой що ж він робив, чи гуляв? – Гилги-гилги, – голосно голготав.	}	Двічі
2. – А який він, розкажіть? – А индик той, як индик. – Чи малий він, чи великий? – Не малий він, не велик. – Ой що ж він робив, чи гуляв? – Шики-шики, – крилами він махав.	}	Двічі	4. – Ще ж який він, розкажіть? – А кумедний, а смішний! – Чи він ходить, чи літає? – А стриба, як навісний! – Ой що ж він робив, чи гуляв? – Сюди-туди – з дітками танцював.	}	Двічі

Пісня з програми для четвертого класу ЗЗСО. Фактура досить складна, партія правої руки виписана подвійними нотами. Твір рекомендовано для опрацювання для студентів з початковою музичною освітою. В процесі роботи над текстом слід звернути увагу студента на синкопований ритм, знаки альтерації, характер – грайливий, жартівливий. Транспонувати рекомендовано на велику та малу секунду ввєрх та вниз.

За селом веселим Щедрівка

Помірно

За се-лом ве-се-лим, на ла-ну ши-ро-кім. Щед-рий ве-чір, доб-рий ве-чір!

1. За селом веселим, на лану широкім

Приспів (повторюється після кожного рядка):

Щедрий вечір, добрий вечір!

2. Новий рік зустрівся із минулим роком

3. І сказав минулий року молодому
4. – Не минай же щастя ні одному дому!

Пісня з програми для четвертого класу ЗЗСО. Твір невеликий, але досить складний – приспів викладено у поліфонічній фактурі. Під час опрацювання твору слід запропонувати студенту співати по черзі верхній та нижній голос, співати верхній голос – грати нижній і навпаки. Пісня корисна для розвитку поліфонічного та гармонічного слуху студента. Транспонувати рекомендовано на секунду та терцію вверх та вниз.

При долині кущ калини

Українська народна пісня

Помірно

При до - ли - ні кущ ка - ли - ни на-хи - лив-ся до во - ди. Ти ска-
tr
 жи, ска-жи, ка - ли - но, як по - па - ла ти сю - ди. Ти ска-
 жи, ска-жи, ка - ли - но, як по - па - ла ти сю - ди.

The musical score consists of three systems. Each system has a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment (bass clef). The key signature has one flat (B-flat). The time signature changes from 4/4 to 2/4 and back to 4/4. Fingerings are indicated by numbers 1-5 above or below notes. The piano part includes a trill (tr) in the first system. The lyrics are in Ukrainian and describe a scene in a valley with a raspberry bush.

1. При долині кущ калини нахилився до води.
Ти скажи, скажи, калино, як попала ти сюди. (Двічі)
2. Якось ранньою весною козак бравий прискакав.
Милювався довго мною, а тоді з собою взяв. (Двічі)
3. Він хотів мене, калину посадить в своїм саду.
Не довів, а в полі кинув, думав, що я пропаду. (Двічі)
4. Я за землю ухопилась, встала на ноги свої
І навіки поселилась, де вода і солов'ї. (Двічі)

Пісня з програми для четвертого класу ЗЗСО. Твір рекомендовано для опрацювання студентам з початковою музичною освітою. Партія лівої руки містить розкладені тризвуки в широкому розташуванні – над нею слід попрацювати окремо з запізнілою педаллю. Рекомендовано виконувати цю пісню дуєтом, коли кожний студент (студентка) по черзі грають акомпанемент та співають на два голоси. Транспонувати твір доцільно на малу та велику секунду ввєрх та вниз.

2. 3. Пісні у викладі для двох рук з окремо виписаною вокальною партією

Урок

Слова М. Івенсена

Музика Т. Попатенко

Пожвавлено

The musical score is in 2/4 time and consists of three systems. The first system shows the vocal line starting with a whole rest, followed by a half note G4, quarter notes A4, B4, C5, B4, A4, G4, and a half note F4. The piano accompaniment starts with a half note G3, quarter notes A3, B3, and a half note C4. The second system continues the vocal line with quarter notes D5, C5, B4, A4, G4, and a half note F4. The piano accompaniment continues with quarter notes G3, A3, B3, and a half note C4. The third system shows the vocal line with quarter notes D5, C5, B4, A4, G4, and a half note F4. The piano accompaniment continues with quarter notes G3, A3, B3, and a half note C4. Dynamics include *f* and *sf*. Fingerings are indicated for both hands.

7

ві тінь-пли - ве. Ляльки вчату-важно бук-ви: "А, бе, ве, а, бе, ве..." Віт-ре

13

нам не за-ва - жай і сто - рін-ки не гор - тай, ти слів не роз-бе - реш, тіль-ки

19

всіх зі - б'єш. ве... - ось так.

Хмарка в небі, а по лузі
 По траві – тінь пливе:
 Ляльки вчать уважно букви:
 «А, бе, ве, а, бе, ве...»

Вітре, нам не заважай
 І сторінки не гортай,
 Ти слів не розбереш,
 Тільки всіх зіб'єш.

1. Підійшло кача поважно.
Підійшло – кря-кря-кря!
І давай щипать відвіжно
Корінець букваря.
Ти, кача, не заважай,
Ляльок з толку не збивай:
Не «кря-кря-кря», а як?
А, бе, ве... – ось так.

2. Ось коза – стук-стук копитцем.
Тут хіба ждуть тебе?
Я коза, я хочу вчиться,
Бе-бе-бе, бе-бе-бе! –
Ти, коза, не заважай,
Ляльок з толку не збивай:
Не «бе-бе-бе», а як?
А, бе, ве... – ось так.

3. Причепилося телятко,
І собі: Му-му-му! –
От телятко-недоглядко!
Що ти скажеш йому?
Ти, теля, не заважай,
Ляльок з толку не збивай:
Не «му-му-му», а як? –
А, бе, ве... – ось так.

Пісня з програми для першого класу ЗЗСО. Фактура досить складна, твір рекомендовано для опрацювання студентам з початковою музичною освітою. При роботі над твором слід звернути увагу на поєднання різноманітних видів артикуляції – *staccato*, *legato*, *tenuto*. Присутні такі складні види фортепіанної техніки, як форшлаги та «перекидання» лівої руки через праву. В пісні багато змін динаміки, в тактах 12 – 16 композитор застосовує імітаційну поліфонію. Твір є дуже корисним для розвитку піаністичних навичок студентів. Найбільш підготовленим студентам рекомендовано транспонувати пісню на секунду вгору та вниз.

Осінь

Переклад з російської І. Петренка

Слова і музика Ю. Михайленка

Помірно, співуче

The musical score is written in 2/4 time and consists of three systems. The first system (measures 1-8) features a vocal line and a piano accompaniment. The piano part begins with a *p* dynamic and includes a *rit.* section followed by a return to *a tempo*. Fingerings are indicated for both hands. The second system (measures 9-17) continues the vocal line with lyrics and piano accompaniment, including a *p* dynamic marking. The third system (measures 18-24) includes a first ending (1.2.) and a second ending (3.) leading to a final chord. Dynamics range from *mf* to *pp*, and the piece concludes with a *rit.* section.

О - сінь, о - сінь вже прий - шла,
йдуть до - щі, не - ма теп - ла, крап - крап - крап, крап - крап - крап, йдуть до -
щі, не - ма теп - ла. до вес - ни.

p *rit.* *a tempo* *p* *mf* *p* *rit.* *pp*

1. Осінь, осінь вже прийшла,
Йдуть дощі, нема тепла.
Крап-крап-крап, крап-крап-крап.
Йдуть дощі, нема тепла.

2. Пожовтів зелений сад,
У діброві – листопад.
Шу-шу-шу, шу-шу-шу,
У діброві – листопад.

3. Спів пташиний голосний,
Змовк усюди до весни.
Цінь-цвірінь, цінь-цвірінь.
Змовк усюди до весни.

Пісня з програми для другого класу ЗЗСО. Фактура середнього рівня складності. При роботі треба звернути увагу на подвійні ноти в терцію та сексту в партії правої руки. Їх слід грати на *legato*. Велике значення має вірний добір аплікатури. Слід окремо відпрацювати октавні стрибки на *staccato* в тактах 13 та 15 (партія правої руки). В партії лівої руки можуть скласти проблему синкопи на фоні витриманого басу (такти 5 – 8, 11 – 12). Над цими елементами фактури слід працювати окремо. Останній акорд, який виконується *pianissimo* на *arpeggiato*, також потребує окремого опрацювання. Транспонувати рекомендовано на секунду та терцію вгору та вниз.

Щеня і кошеня

Слова В. Вікторова, переклад Б. Чіпа

Музика Т. Попатенко

Не поспішаючи

The musical score is for the piece 'Щеня і кошеня' (The Puppy and the Kitten) by T. Popatenko, with lyrics by V. Viktorov and a translation by B. Chypa. The score is in 2/4 time and B-flat major. It consists of two staves: a treble clef staff for the right hand and a bass clef staff for the left hand. The right hand part features a melody with dynamic markings of *f* and *sf*. The left hand part provides a bass line with dynamic markings of *f* and *sf*. Fingerings are indicated by numbers 1-5 above or below notes. The score is divided into measures by vertical bar lines.

1. Жили в одній квартирі
Щеня і кошеня,
Завжди у двох дружили
Щеня і кошеня.
Одне вусатеньке,
Друге кошлатеньке,
Завжди у двох дружили
Щеня і кошеня.
2. Та іграшку предивну
Внесли котрогось дня.
І дуже розгубились
Щеня і кошеня.
Бо як пригорнешся,
То весь обколешся,
І, не секрет, зоветься
Ялинкою вона.
3. І от на цю ялинку
З колючим чубеням
Напали тишком-нишком
Щеня і кошеня.
Зубами й лапами
Кусали й шкрябали,
Аж поки не звалили –
Щеня і кошеня.
4. Ялинку повалили,
Та не змогли піднять,
Сховалися під килим
Щеня і кошеня.
Та відшукали їх
І покарали їх...
І сорому зазнали
Щеня і кошеня.
5. Ялинку завітчали,
Пісні гостей звучать,
І навіть запросили
Щеня і кошеня.
Одне вусатеньке,
Друге кошлатеньке,
Із дітьми веселились
Щеня і кошеня.

Пісня з програми для другого класу ЗЗСО. При роботі над твором слід звернути увагу студента на засоби музичної виразності, завдяки яким відтворюється жартівливий характер пісні. Це такі засоби виразності, як синкопи, пунктирний ритм та контрастна динаміка. Верхній голос партії правої руки співпадає з вокальною партією, тому цю пісню рекомендовано задавати студентам з не дуже розвиненими вокально-хоровими навичками. Транспонувати слід на малу та велику секунду вверх та вниз.

Зацвіла в долині

Слова Т. Шевченка

Музика А. Філіпенка

Повільно

rit. mp a tempo

За - цві - ла в до -

mf

rit.

p a tempo

6

ли - ні чер-во - на ка - ли - на, ні - би за - смі - я - лась дів - чи - на ди -

mf

12

ти - на.

mp

5 3 2 1

1 3 5

1. Зацвіла в долині
Червона калина,
Ніби засміялась
Дівчина-дитина.

2. Любо, любо стало,
Пташечка зраділа,
Пташечка зраділа
І защебетала.

3. І вийшов до неї
З зеленого гаю
Козак молоденький;
Цілує, вітає.

4. Зацвіла в долині
Червона калина,
Ніби засміялась
Дівчина-дитина.

Пісня з програми для другого класу ЗЗСО. Твір порівняно невеликий, але містить у собі певні піаністичні труднощі. Це, передусім, форшлагги та шістнадцяті у вступі, програшах та закінченні в партії правої руки (такти 1 – 4, 13 – 16). Певну складність являють такти 8 – 11, які містять подвійні ноти з елементами поліфонії в партіях обох рук. В партії лівої руки слід звернути увагу студента на синкопи на фоні басу, який утримується на педалі. Для того, щоб звучання було чистим, бас слід грати глибоко, відчуваючи вагу руки, а синкопи – більш легко. Велике значення має володіння студентом таким технічним прийомом, як запізніла педаль. Взагалі, цей твір є дуже корисним і для вдосконалення навичок опрацювання нотного тексту, і для поглиблення суто фортепіанної майстерності студента. Транспонувати рекомендовано на секунду та терцію вверх та вниз.

Пісня про Харків

Слова М. Воробйова

Музика Г. Фінаровського

Помірно

tr

The musical score is written in 6/8 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of three systems of music, each with a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features complex chordal textures with many triplets and sixteenth-note patterns. The vocal line is in a soprano range and includes lyrics in Ukrainian.

На - ші рід - ні міс -
та, _____ між со - бо - ю ви схо - жі, та ні - ко - ли, ні - ко - ли, ні -
ко - ли не сплу - та - ю я. Хар - ків, міс - то мо - є _____

14

Хар-ків, друг мій хо - ро - ший, і ко-хан-ня, і мрі-я, і сла-ва ро -

14

18

бо - ча мо - я, і сла-ва ро - бо - ча мо -

18

23

я. го. А...

23

28

A...

28

4 2 1

5 2 3 1

1 2

ліва рука

5

1. Наші рідні міста,
 Між собою ми схожі
 Та ніколи, ніколи, ніколи
 Не сплутаю я.
 Харків, місто моє.
 Харків, друг мій хороший, –
 І кохання, і мрія, і слава робоча моя.

2. В сивині сніговій
 Чи палаючи жарко
 Голубінню небес
 І бузковим багаттям в садах.
 Рідне місто моє.
 Робітничий мій Харків,
 Ти, як пісня живеш
 В наших справах і наших серцях.

3. Хай минають літа –
 Ми зумієм зоставить
 Добрий слід по собі
 І душі молодій вогонь,
 Місто радісних стріч –
 Незгасаюча пам'ять,
 Місто вчило нас жить –
 Нам повік не забути його.

Пісня з програми для третього класу ЗЗСО. В цьому творі дуже складна партія правої руки, яка містить одночасно і мелодію і частину акомпанементу, тому його слід давати для опрацювання тільки добре підготовленим студентам. Корисно буде, якщо студент на початковому етапі роботи буде грати партію правої руки двома руками: правою рукою – мелодію, а лівою – акомпанемент.

На подальших етапах роботи, коли студент освоїть гру партії правої руки одною рукою, слід грати мелодію на максимально можливому *legato*. Велике значення для якісного виконання пісні має вірна аплікатура. При грі двома руками рекомендовано звернути увагу студента на запізнілу педаль, яку треба чітко міняти разом зі зміною басу. Транспонувати пісню на секунду ввєрх та вниз слід тільки відмінно підготовленим студентам.

Слухай птахів

Український текст Я. Кушки

Музика Я. Дубравіна

Помірно

mf

Бри-нить і ви-блис-ку-є ра-нок ве-се-лий, ле-

mf

5

гень - кі хма-рин - ки по не - бу пли - вуть. По - слу - хай, як дзвін - ко в міс-

5

2

8

тах і у се - лах спі - ва - ють пта - хи, на - че в по - до - рож звать.

12

Не - бо і мо - ре, да - лєч кра - їв...

16

Прос - тір без-меж - ний із ни - ми впізн - а - єш — слу - хай пта - хів,

20

слу - хай пта - хів, слу - хай пта - хів! -хів!

20

25

25

pp

1. Бринить і виблискує ранок веселий,
Легенькі хмаринки по небу пливуть
Послухай, як дзвінко в містах і у селах
Співають птахи, наче в подорож звуть.

Приспів:

Небо і море, далеч країв,
Простір безмежний із ними пізнаєш –
Слухай птахів, слухай птахів,
слухай птахів.

2. В далеких країнах птахи побували,
Заморських багато там чули пісень.
Про те, що почули, про те, що пізнали
Тепер нам співають цілісінський день.

Приспів.

3. Веселі пісні, зрозумілі всім дітям,
Про те, як чудово у ріднім краю,
Про щастя у нім народитись крилатим
І дзвінко виспівувать пісню свою.

Приспів.

Пісня з програми для четвертого класу ЗЗСО. Твір середнього рівня складності. Заспів не дублюється в акомпанементі, тому студенту на початковому етапі роботи над піснею слід навчитися співати заспів, з початку

граючи мелодію на фортепіано, а потім – *a capella*. Тільки після цього можна почати співати заспів з акомпанементом. В приспіві верхній голос акомпанементу дублює вокальну партію, при цьому за рахунок досить складної партії лівої руки фактура стає більш насиченою. Студентам зі слабкою музичною підготовкою рекомендовано запропонувати опрацювання приспіву кожною рукою окремо. Теситура вокальної партії досить висока, тому транспонувати пісню слід на секунду та терцію вниз.

Пісенька

Слова В. Скомаровського

Музика І. Кириліної

Не поспішаючи

mp

У дво-рі, де клен дрі-ма,

клен дрі - ма, хо-дить пі-сень-ка са - ма, крадь - ко - ма.

7

Мов дзюр-чан-ня ру-чай-ка, не-дзвін-ка, не го-мін-ка пі-сень-ка.

10

То зни-ка-є десь во-на, то бри-нить бі-ля вік-на,

13

як стру-на. Я мер-щій у двір май-ну,

16

в двір май - ну піс - ню там на - здо - же - ну ча - рів - ну,

19

ча - рів - ну.

У дворі, де клен дріма, клен дріма,
 Ходить пісенька сама, крадькома.
 Мов дзюрчання ручайка,
 Недзвінка, негомінка пісенька.

То зникає десь вона,
 То бринить біля вікна, як струна.
 Я мерщій у двір майну, в двір майну,
 Пісню там наздожену чарівну.

Пісня з програми для п'ятого класу ЗЗСО. Твір середнього рівня складності. Партія правої руки написана в акордовій фактурі, але нотний текст кілька разів повторюється, тому опрацювання твору не повинно бути складним навіть для студентів з мінімальною музичною підготовкою. Вокальна партія в

11 *cresc.*

ма - мо, ма - мо, сло - ва кра - що - го не - ма, ма - ма, ма - ма,

14

хто рід - ні - ший ніж во - на, ма - ма, ма - ма, у о - чак і - ї вес - на,

17 *f*

ма - ма, ма - ма, хто рід - ні - ший ніж во - на, ма - ма, ма - ма,

17 *mf*

1. Мама, мама – в цьому слові світло дня,
Мама, мама – слова кращого нема,
Мама, мама, хто рідніший ніж вона,
Мама, мама, у очах її весна. } *Двічі*

2. Мама, мама, на землі єдина з всіх,
Мама, мама, подарує казку й сміх.
Мама, мама, через нас бува сумна,
Мама, мама, все пробачить нам вона. } *Двічі*

3. Мама, мама – так читає перший клас,
Мама, мама, хто ж іще так любить нас,
Мама, мама, тиха ласка ніжних рук,
Мама, мама, ти найперший вірний друг. } *Двічі*

4. Мама, мама – в цьому слові світло дня,
Мама, мама – слова кращого нема,
Мама, мама, ллється пісенька стрімка,
Мама, мама, це для тебе ми співа. } *Двічі*

Пісня з програми для п'ятого класу ЗЗСО. Твір досить складний, рекомендується для опрацювання добре підготовленим студентам. У фортепіанному вступі рекомендовано окремо опрацювати партію лівої руки. Вона написана в акордовій фактурі з елементами поліфонії. Виконувати партію лівої руки слід на максимальному *legato*. В партії правої руки студент повинен насамперед домогтися легкого, прозорого звуку. Вокальна партія в

10

ни - ни, в бі-ді і щас - ті ми од-на сі - м'я. Не - -ра.

10

3 2 1 4 5

1. Немає України без калини, Як і нема без пісні солов'я: А ми народ, зернина від зернини, В біді і щасті ми одна сім'я.	3. Без рушників немає України, Як без любові і життя нема. Душа без України – мов руїна, Пуста і мертва, холодно-німа.
2. Немає України без тополі, Як і нема без сонця сяйва дня. Ти без коріння – перекотиполе, А корінь там, де вся твоя рідня.	4. Немає України без вербиці, Без сивого Славутича-Дніпра. Нап'юся живодайної водиці, В ній зачерпну любові і добра.

Пісня з програми для шостого класу ЗЗСО. Твір середнього рівня складності. Партія правої руки написана в акордовій фактурі, партія лівої руки – в арпеджованій фактурі. Для якісного виконання велике значення має вірний добір аплікатури. Проте пісня досить невелика за розміром, у другій частині куплету повторюється нотний матеріал вступу, вокальна партія майже повністю дублюється в акомпанементі. Тому цей твір рекомендовано давати для опрацювання студентам з середньою музичною підготовкою. Транспонувати слід на секунду вгору та вниз.

Цвіт землі

Слова М. Сингаївського

Музика О. Злотника

Повільно

mf

Цві - тут са - ди, цві -

mf *mp*

4 тут лу - ги, цві - тін - ням ни - ви роз-ли - лись і

4

7 за - то - пи - ли бе - ре - ги, і за - то - пи - ли бе - ре - ги, і

7

3 1 3 4 2 1 2 4 1 2 3 5 2 4 1 3 5 3 1 3

3 1 3 4 2 1

9

цвіт пли-ве в не-бес - ну вись. I

11

за-то-пи-ли бе-ре-ги, і за-то-пи-ли бе-ре-ги, і

13

цвіт пли-ве в не-бес - ну вись. В са - на.

1. Цвітуть сади, цвітуть луги,
Цвітінням ниви розлились
І затопили береги,
І затопили береги,
І цвіт пливе в небесну вись.

} Дівчі

2. В саду вишневім залюбки
Вінки сплітає дівчора,
Синиці, ластівки, шпаки,
Синиці, ластівки, шпаки,
Летять до кожного двора.

} Дівчі

3. І лине скрізь пташиний грай,
 Моя квітуча сторона.
 Цвіте земля, цвіте мій край,
 Цвіте земля, цвіте мій край
 І в серці кожного весна. } Двічі

Пісня з програми для шостого класу ЗЗСО. Твір середнього рівня складності. Характер пісні ліричний, в ній оспівується краса рідної землі. Дуже важливим для відтворення характеру є виконання на *legato* шістнадцятих в партії правої руки, які написані без пауз усередині куплету. Велике значення при опрацюванні *legato* має вірний добір аплікатури та запізніла педаль. Вокальна партія в акомпанементі не дублюється, її слід опрацювати окремо. Транспонувати рекомендовано на секунду вверх та вниз.

Чорнобривці

Слова М. Сингаївського

Музика В. Верменича

Не дуже повільно

p a tempo

Чор - но брив - ців на - сі - я - ла ма - ти у мо - їм сві - тан - ко - вім кра - ю,

7

та й нав-чи - ла вес-нян-ки спі-ва - ти про кві - ту - чу на - ді - ю сво-ю. Як на

11

ті чор-но-брив-ці по-гля - ну, ба чу ма - тір ста-рень - ку, ба-чу

13

ру - ки тво - ї, мо - я ма - мо, тво - ю лас - ку я чу - ю, рід-нень - ка.

15 1.2.

17 3 *accel.* *a tempo*

Ма - мо, нень - ка рід - на мо - я.

1. Чорнобривців насіяла мати
У моїм світанковім краю
Та й навчила веснянки співати
Про квітучу надію свою.

Приспів:

Як на ті чорнобривці погляну,
Бачу матір стареньку,
Бачу руки твої, моя мамо,
Твою ласку я чую, рідненька.

2. Я розлуки та зустрічі знаю,
Бачив я у чужій стороні
Чорнобривці із рідного краю,
Що насіяла ти навесні.

Приспів.

3. Прилітають до нашого поля
Із далеких країв журавлі,
Розцвітають і квіти, і доля
На моїй українській землі.

Приспів.

Пісня з програми для сьомого класу ЗЗСО. Твір дуже складний, рекомендується для опрацювання лише відмінно підготовленим студентам. Для більшості студентів фортепіанну партію цієї пісні слід спростити. Особливо важким для опрацювання є нотний матеріал вступу та приспіву, де партії обох рук викладено в акордовій фактурі з елементами поліфонії. Партію кожної руки слід розбирати окремо, домагаючись максимального *legato*. Велике значення для цього має зручна для студента аплікатура. Оригінальний варіант пісні транспонувати недоцільно. Спрощений варіант рекомендовано транспонувати на секунду вгору та вниз.

2. 4. Пісні у викладі – вокальна партія з «цифровкою»

Два півники

Українська народна пісня

Жваво *Dmf* A7

Два пів - ни - ки, два пів - ни - ки го - рох мо - ло - ти - ли, дві ку - роч - ки -

6 D

чу - ба - роч - ки до - мли - на но - си - ли. Цап ме - ле, цап ме - ле, ко - за на - си - па - є,

13 D A

а ма - лень - ке ко - зе - нят - ко на скри - поч - ку гра - є.

1. Два півники, два півники
Горох молотили,
Дві курочки-чубарочки
До млина носили.
Цап меле, цап меле,
Коза насипає,
А маленьке козенятко на
скрипочку грає.

2. Танцюй, танцюй, козуленько,
Ніженьками туп-туп,
Татусенько з матусею
Принесіть нам круп-круп.
А вовчок-сірячок
З лісу виглядає
Та на біле козенятко
Скоса поглядає.

3. Як узяв старий цапок
 Новенькії віжки,
 Одібрав він козенятко,
 Залигав за ріжки.
 Хоч вовчок обідрав
 Цапові реберце,
 Зате в тата з матусею
 Радуеться серце.

Пісня з програми для першого класу ЗЗСО. Твір відносно нескладний, рекомендовано давати для опрацювання студентам без музичної освіти. Характер веселий, жартівливий. У тактах 1 – 8 для підкреслення характеру пісні слід грати акомпанемент восьмими тривалостями – або застосовуючи фігурацію, або граючи по черзі бас та акорд. На початку другої фрази (такти 9 – 10) акомпанемент рекомендовано грати акордами половинної тривалості, щоб підкреслити смисловий акцент літературного тексту. Транспонувати пісню слід на секунду та терцію вгору та вниз.

СВЯТКОВИЙ ВАЛЬС

Слова Т. Волгіної

Музика А. Філіпенка

У темпі вальсу

У свят - ко - вий світ - лий день, світ - лий день, світ - лий
 день. За - спі - ва - є - мо пі - сень, ра - діс - них пі - сень.
 У бла - кить, у бла - кить, пі - сень - ко, ле - ти! Ве - се -
 ліш, ве - се - ліш, со - неч - ко сві - ти!

1. У святковий світлий день,
Світлий день, світлий день
Заспіваємо пісень,
Радісних пісень.

Приспів:

У блакить, у блакить,
Пісенько, лети!
Веселіш, веселіш,
Сонечко, світи!

2. Дуже добре дітворі,
Дітворі, дітворі,
Сяють кульки у горі,
Кульки угорі.

Приспів.

3. Наче маки вогняні,
Вогняні, вогняні,
Прапорці цвітуть ясні,
Прапорці ясні.

Приспів.

Пісня з програми для першого класу ЗЗСО. Твір слід застосовувати для відпрацювання навичок «вальсового» акомпанементу у студентів з початковою музичною освітою. Гармонія акомпанементу досить складна, мають місце короткочасні тональні відхилення в мі мінор та соль мажор. Студентам з добрими музичними здібностями рекомендовано поімпровізувати в партії лівої руки під час залігованих половинних нот з крапкою у правій руці (такти 15 – 16, 23 – 24, 31 – 32). Транспонувати цю пісню слід в залежності від музичної підготовки і здібностей студента – на секунду, на секунду та терцію, або взагалі не застосовувати цю форму роботи.

Саночки-санчата

Слова І. Кульської

Музика А. Кос-Анатольського

Жваво

The musical score is written in treble clef, key of D major (one sharp), and 2/4 time. It consists of three staves of music. The first staff starts with a dynamic marking of *mf* and a D chord. The second staff begins at measure 7 and includes G, D, and A7 chords. The third staff begins at measure 14 and includes D, A7, and D chords. The lyrics are written below the notes.

Са - ноч - ки - сан - ча - та, сріб - ні по - лоз - ки, з ва - ми по - гу - ля - ти
хо - чуть ма - лю - ки. Ой зи - ма пух - на - та сві - жий ві - те - рець, про - ле - тять сан -
ча - та з від - си на - в про - с - тець! На - в про - с - тець! На - в про - с - тець!

1. Саночки-санчата,
Срібні полозки,
З вами погуляти
Хочуть малюки.

2. Ви, санчата, влітку
Спали довгий час,
А сьогодні швидко
Покатайте нас.

Приспів.

Приспів:

Ой зима пухната,
Свіжий вітерець,
Пролетять санчата
Звідси навпростець!
Навпростець!
Навпростець!

3. Дзвінко заспівали
Срібні полозки,
На сніжку поклали
Голубі стежки.

Приспів.

Пісня з програми для першого класу ЗЗСО. Характер веселий, грайливий. Для відтворення характеру твору рекомендовано використовувати синкопований акомпанемент з паузою на другій долі. Ось зразок такого акомпанементу у тактах 1 – 4:

The accompaniment example is written in bass clef, key of D major (one sharp), and 2/4 time. It shows four measures of music with a syncopated rhythm, featuring a pause on the second beat of each measure.

Студентам без музичної освіти слід запропонувати більш простий ритмічний малюнок: бас на першу долю та акорд на другу. Транспонувати пісню рекомендовано на секунду та терцію вверх та вниз.

Берізонька

Слова Т. Волгіної

Музика А. Філіпенка

Помірно

mp На лу - гу, на лу - гу че-пур-не - сень - ка там бе - різ -

ка сто - їть ой то - не - сень - ка. Низь - ко бе - рі - зонь - ка на - хи - ли -

ла - ся, гір - ко бе - рі - зонь - ка за - жу - ри - ла - ся.

1. На лугу, на лугу чепурнесенька,
Там берізка стоїть ой тонесенька.
Низько берізонька нахилилася,
Гірко берізонька зажурилася.
2. Ти, берізко, чому зажурилася?
Головою чого похилилася?
– Люди недобрії пострічалися,
Тому віти мої обламали всі.
3. Лікували берізку білесеньку,
Поливали щодня молодесеньку,
Стала берізонька веселесенька,
Стала берізонька молодесенька.

Пісня з програми для першого класу ЗЗСО. Характер твору ліричний, оспівується любов до природи, до всього живого навкруги. Для підкреслення характеру твору рекомендовано застосувати фігураційний акомпанемент восьмими тривалостями. Студентам без музичної освіти слід грати акомпанемент четвертними тривалостями. Транспонувати пісню рекомендовано на секунду та терцію вверх та вниз.

Дружать діти на Землі

Слова В. Вікторової

музика Д. Львова-Компанійця

Жваво

The musical score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. It consists of three staves of music. The first staff starts with a forte dynamic marking (f) and includes the lyrics 'В ко-ло всі, в ко-ло всі, му-зи-ка гу-ка. Той хто брат, той хто друг, -'. The second staff includes the lyrics 'ось то-бі ру-ка. Дру-жать квіт-ка і бджо-ла, і ме-те-лик, і тра-'. The third staff includes the lyrics 'ва, дру-жать рі-ки і лі-си, дру-жать в хо-рі го-ло-си.' Chord symbols are placed above the notes: D, H7, Em, A7, D, G, Am, D7, G, Am, D7, G, G7, E7, Am, D7, G, C, A7, D7, G.

f В ко-ло всі, в ко-ло всі, му-зи-ка гу-ка. Той хто брат, той хто друг, -

7 ось то-бі ру-ка. Дру-жать квіт-ка і бджо-ла, і ме-те-лик, і тра-

16 ва, дру-жать рі-ки і лі-си, дру-жать в хо-рі го-ло-си.

Приспів:

В коло всі, в коло всі,
Музика гука,
Той, хто брат, той, хто друг, –
Ось тобі рука.

} Двічі

2. Дружать птахи в вишині,
Дружать риби в глибині,
Дружить з небом синь морів,
Дружать люди всіх країв.
Приспів (двічі).

1. Дружать квітка і бджола,
І метелик і трава,
Дружать ріки і ліси,
Дружать в хорі голоси.

3. Дружать сонце і хмарки,
Дружать місяць і зірки.
Дружать в морі кораблі,
Дружать діти на землі.
Приспів (двічі).

Пісня з програми для другого класу ЗЗСО. Твір середнього рівня складності. При опрацюванні слід в першу чергу звернути увагу студента на незвичну структуру – спочатку приспів, який повторюється двічі, потім – заспів. Приспів має маршовий характер, акомпанемент рекомендовано грати четвертними тривалостями: бас на першу долю, акорд – на другу. Заспів більш ліричний, акомпанемент бажано слід фігураційний, восьмими тривалостями. Транспонувати рекомендовано на секунду та терцію вгору та вниз.

Вишиванка

Слова Л. Лежанської

Музика О. Колодуба

Не поспішаючи

mf Ви - ши - ва - є нам ба - бу - ся руш - ни - ки, - я й со - бі о - так нав -

чу - ся за - люб - ки. Ма - мі ви - ши - ю на блу - зі геть у - сі, геть у - сі кві - точ -

ки о - ті, що в лу - зі у ро - сі. Ма - мі - сі.

1. Вишиває нам бабуся рушники, –
Я й собі отак навчуся залюбки.
Мамі вишию на блузці геть усі, геть усі } *Двічі*
Квіточки оті, що в лузі у росі.

Пісня з програми для другого класу ЗЗСО. Характер твору ліричний. У заспіві рекомендовано грати фігураційний акомпанемент восьмими тривалостями. У приспіві для підкреслення домінанти у тактах 9 та 14 слід взяти акорд на весь такт. Теситура пісні досить низька, тому транспонувати рекомендовано на секунду та терцію вгору.

Вербовая дощечка

Українська народна пісня в обробці Р. Верещагіна

Помірно

mf Вер-бо-ва-я до-щеч-ка, до-щеч-ка. Біг-ла в по-лі Нас-точ-ка, Нас-точ-ка.

7 На все по-ле ле-лі-є, ле-лі-є! Бать-ко ско-ро зяр-мар-ку при-ї-де. _____

1. Вербовая дощечка, дощечка.
Бігла в полі Насточка, Насточка.
На все поле леліє, леліє!
Батько скоро з ярмарку приїде.

2. Скоро батько приїде, приїде,
Щось Насточці привезе, привезе.
Червонії чоботи, чоботи
Косівської роботи, роботи.

3. А в Косові роблене, роблене,
А у Львові ношене, ношене.
Як Насточка бувала, бувала.
Вся діброва палала, палала.

Пісня з програми для другого класу ЗЗСО. Твір написано в куплетно-варіантній формі. Трिताктове тематичне «зерно» повторюється з мінімальними змінами. Твір рекомендовано давати для опрацювання студентам без музичної освіти. Фактура двоголосна, тому бажано, щоб пісню виконували двоє студентів, які по черзі акомпанують один одному. Характер твору жартівливий, тому слід в акомпанементі використовувати акордову фактуру з синкопами. Транспонувати пісню рекомендовано на секунду та терцію вгору та вниз.

Шпачок прощається

Слова М. Іверсен

Переклад з рос. М. Познанської

Музика Т. Попатенко.

Не поспішаючи

The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of three staves of music. The first staff starts with a piano (*p*) dynamic and includes the lyrics: "О - сінь. До-щик сі-єть-ся, клен весь по - жов - тів. А шпа-чок на". The second staff continues with: "гі-лоч-ці пі-сень-ку за - вів. Гіл - ка ледь гой - да-єть-ся, до-щик не кін -". The third staff concludes with: "ча - єть - ся. з на - ми шпак ста - ре - сен-кий до вес - ни про - ща-єть - ся." Above the notes, chords are indicated: Em, Am, Em, A, Am, Em, G in the first staff; C#0, D, G in the second staff; C, Am, Em, H7, Em in the third staff.

1. Осінь. Дощик сіється.
Клен весь пожовтів.
А шпачок на гілочці
Пісеньку завів.

2. В путь-доріжку дальнюю
Треба відлітати.
Пісеньку прощальную
Як не заспівати?

Приспів:

Гілка ледь гойдається,
Дощик не кінчається,
З нами шпак старесенький
До весни прощається

Приспів.

3. Де ясні, веселі дні,
Сонце золоте?
Сумно над шпаківнею
Пісню шпак веде.

Приспів.

Пісня з програми для третього класу ЗЗСО. Рівень складності – середній. Характер твору лірико-драматичний. Для відтворення більш драматичного характеру заспіву акомпанемент рекомендовано виконувати акордами. Приспів більш наспівний, у ньому в акомпанементі слід застосувати фігурації восьмими тривалостями. Транспонувати рекомендовано на секунду та терцію вгору та вниз.

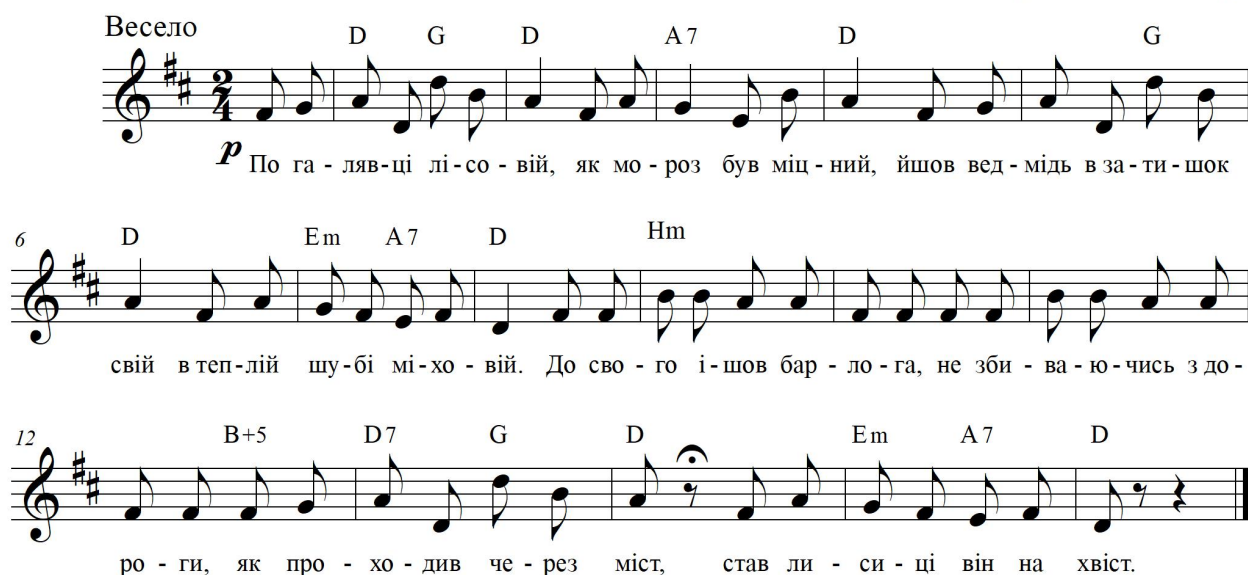
Чому ведмідь взимку спить

Слова О. Коваленкова

Переклад з рос. В. Бичка

Музика Л. Кніппера

Весело

p По га - льяв-ці лі - со - вій, як мо - роз був міц - ний, йшов вед - мідь в за - ти - шок

6 D Em A7 D Hm
свій в теп-лій шу-бі мі-хо - вій. До сво - го і-шов бар - ло - га, не зби - ва - ю-чись з до -

12 B+5 D7 G D Em A7 D
ро - ги, як про - хо - див че - рез міст, став ли - си - ці він на хвіст.

1. По галявці лісовій
Як мороз був міцний,
Йшов ведмідь в затишок свій
В теплій шубі міховій.
До свого ішов барлога,
Не збиваючись з дороги,
Як проходив через міст,
Став лисиці він на хвіст.
2. Здійняла лисиця крик
Зашумів темний ліс
І ведмідь злякався, втік,
На сосну стару поліз.
На сосні веселий дятел
Білці хатку конопатив.
Він сказав – Ходить навчись!
І куди стаєш, дивись.
3. Тоді вирішив ведмідь:
Як зима – треба спать,
По стежинках не гулять,
На хвості не наступать.
У барлозі він без страху
Взимку спить під сніжним дахом.
І радіє неспроста,
Що родився без хвоста.

Пісня з програми для третього класу ЗЗСО. Твір написано в незвичній формі – тільки заспів без приспіву. Для відтворення жартівливого характеру пісні в акомпанементі рекомендовано застосувати акордову фактуру. Студентам з музичною освітою слід запропонувати більш складне творче

завдання – змінити фактуру акомпанементу в кожному з куплетів в залежності від тексту пісні. Наприклад: перший куплет – важкі акорди, другий куплет – легкі акорди на *staccato*, третій куплет – фігурації восьмими тривалостями на *legato* в характері колискової. Транспонувати пісню рекомендовано на секунду та терцію вверх та вниз.

Їхав козак за Дунай

Українська народна пісня

Не швидко

mf Ї - хав ко - зак за Ду - най, ска - зав: - Дів - чи - но, про - щай! Ти, ко - ни - ку

во - ро - ньень - кий, не - си та гу - ляй! По - стій, по - стій, ко - за - че, тво - я дів - чи -

на - пла - че: - Як ти ме - не по - ки - да - еш, тіль - ки по - ду - май!

1. Їхав козак за Дунай, Казав: – Дівчино, прощай! Ти, конику вороненький, Неси та гуляй! Постій, постій, козаче, Твоя дівчина плаче: – Як ти мене покидаєш, Тільки подумай!	2. – Білих ручок не ламай, Ясних очок не стирай, Мене з війни зі славою К собі очідай. – Не хочу я нічого, Тільки тебе одного, Ти будь здоров, мій миленький, А все пропадай!

Пісня з програми для третього класу ЗЗСО. Характер твору героїко-драматичний, виконується в темпі повільного маршу. Для відтворення в акомпанементі кінської ходи слід запропонувати студенту зіграти другу восьму кожного такту шістнадцятими тривалостями. Ось зразок виконання перших двох тактів:

Під час модуляції в до мажор (друга доля восьмого такту) слід зіграти септакорд четвертної тривалості з акцентом. Теситура пісні висока, тому транспонувати рекомендовано на секунду та терцію вниз.

Чом, чом, чом, земле моя

Українська народна пісня

Помірно

mf Чом, чом, чом, зем - ле мо-я, так лю-ба ти ме-ні, так лю-ба

ти ме-ні? _____ Чом, чом, чом, зем - ле мо-я, ча - ру - є

так ме - не кра - са тво - я?

1. Чом, чом, чом, земле моя, Так люба ти мені, Так люба ти мені? Чом, чом, чом, земле моя, Чарує так мене Краса твоя?	3. Тим, тим, тим, дитино, знай, Що тут ти вперше світ Узріла в цвіті літ. Тим, тим, тим, дитино, знай, Що води ті й ліси – Твій рідний край!
2. Чим, чим, чим манить мене Пташні твоєї спів, Пахучий цвіт лісів? Чим, чим, чим манить мене Вода річок твоїх, Що тут пливе?	4. Тут, тут, тут діди твої Пролили кров свою За віру й свободу. Тут, тут, тут усі твої Найближчі серденьку І дорогі.

Пісня з програми для четвертого класу ЗЗСО. Характер твору ліричний, в ньому оспівується краса рідної землі. Рекомендовано виконання вокальної партії двома студентами у два голоси, з акомпануванням кожним по черзі. Для підкреслення характеру пісні акомпанемент слід грати фігураціями восьмих тривалостями. Коли фрази починаються з затакту (кінець тактів 2, 3, 6), в акомпанементі рекомендовано зробити паузу. Обов'язково слід звернути увагу студента на зміну розміру з $\frac{4}{4}$ на $\frac{3}{4}$ у сьомому такті. Транспонувати пісню рекомендовано на секунду та терцію вверх та вниз.

Журавель

Українська народна пісня

Грайливо

mf За - на - див - ся жу - ра - вель, жу - ра - вель до ба - би - них ко - но - пель,

8 ко - но - пель. Ся - кий - та - кий жу - ра - вель, ся - кий - та - кий дов - го - но - сий, ся - кий - та - кий

14 дов - го - но - сий, ся - кий - та - кий ви - сту - па - є, ко - но - пель - ку ви - щи - па - є.

1. Занадився журавель, журавель
До бабиних конопель, конопель.

2. Оце ж тобі, журавель, журавель,
Не літай до конопель, конопель!

Приспів:

Сякий-такий журавель,
Сякий-такий довгоносий,
Сякий-такий довгоносий,
Сякий-такий виступає,
Конопельку вищипає.

Приспів.

3. Щоб ти більше не літав, не літав,
Конопельку не щипав, не щипав!

Приспів.

Пісня з програми для четвертого класу ЗЗСО. Характер твору жартівливий. Пісню слід виконувати у рухливому темпі, гармонії в акомпанементі в більшості випадків змінюються кожна чверть, а іноді навіть кожна восьму тривалість. Тому цей твір рекомендовано давати для опрацювання лише добре підготовленим студентам. Фактура акомпанементу повинна відповідати ритмічній структурі мелодії вокальної партії. Коли вокальна партія рухається четвертними тривалостями (такти 1 – 2, 5 – 6, 17 – 18) – акомпанемент слід грати акордами, решта тактів, де мелодія рухається восьмими тривалостями, рекомендовано застосувати більш легкий фігураційний акомпанемент. Транспонувати пісню слід на секунду та терцію вгору та вниз.

ПІСЛЯМОВА

«Інтерес до музики, захопленість музикою, любов до неї, – писав Д. Кабалевський, – обов'язкова умова для того, щоб вона широко розкрила й подарувала дітям свою красу, для того, щоб вона могла виконати свою виховну й пізнавальну роль... Будь-які ж спроби виховувати й навчати того, хто музикою не зацікавився, не захопився, не полюбив її, приречені на невдачу.» [3, с.85].

Отже, у закладі вищої освіти не можна навчати музичному мистецтву, не виховавши у студента інтересу до неї. Любов, інтерес до музичного мистецтва виникає у процесі самостійного опрацювання справжніх художніх зразків народної та професійної музики.

Музична діяльність, яка здійснюється на основі професійного сприйняття, усвідомлення музичного образу, впливає на розвиток емоційно-чуттєвої сфери особистості. Інтегрована діяльність вчителя музичного мистецтва спрямована на спеціальний музичний розвиток учнів, їхніх музичних здібностей, формування творчої особистості з глибоким внутрішнім світом, усвідомленим музичним інтересом. Успіх цієї роботи залежить від професіоналізму і сумлінності кожного з викладача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іваницький А. В. Українська народна музична творчість / А. В. Іваницький. – Київ : Музична Україна, 1990. – 248 с.
2. Іванов В. Д. Народні пісні і танці / В. Д. Іванов. – Київ : Музична Україна, 1989. – 214 с.
3. Кабалевський Д. Б. Як розповідати дітям про музику? / Д. Б. Кабалевський. – К.: Муз. Україна, 1981. – 320 с.
4. Козаков В.А. Самостійна робота студентів як дидактична проблема / В.А. Козаков. – Київ : НМК ВО, 1990. - 62 с.
5. Козаков. – Київ : НМК ВО, 1990. - 62 с.
6. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі : навч. посіб. / [ред. С.У. Гончаренко, П.М. Олійник, В.К. Федорченко]. – Київ : Вища школа, 2003. - 323 с.
7. Нудьга Г. А. Українська душа і пісня у світі / Г. А. Нудьга ; НАН України, Інститут народознавства НАН України. – Львів, 1998. – 198 с.
8. Падалка Г. М. Учитель, музика, діти / Г. М. Падалка. – Київ : Музична Україна, 1982. – 255 с.
9. Питання фортепіанної педагогіки та виконавства. Збірка статей. За ред. А. Й. Корженевського. – Київ : Муз. Україна, 1981. – 189 с.
10. Подольская В. А. Развитие навыков аккомпанемента с листа / В. А. Подольская. – В сб. «О работе концертмейстера». – С. 88-110. – Москва : Музыка, 1974.
11. Рябуха Н. О. Українська фортепіанна мініатюра як об'єкт виконавської інтерпретації: навчальний посібник / Н. О. Рябуха. – Харків : ХДАК, 2010. – 258 с.
12. Філіпчук Г. Г. Музичне виховання особистості // Мистецтво у розвитку особистості: Монографія / [за ред., передмова та післямова Н. Г. Ничкало]. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с.